


**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ  
ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ  
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

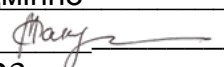
До захисту допустити:  
Завідувач кафедри

 Юлія ДЕМИДОВА  
«15» грудня 2023 р.

**«ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА ВИХОВАТЕЛІВ І БАТЬКІВ ДІТЕЙ З  
ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗДО»**

Кваліфікаційна робота  
здобувача вищої освіти другого  
(магістерського) рівня вищої освіти  
освітньо-професійної програми  
«Дошкільна освіта. Логопедія»  
Самохіної Поліни Миколаївни  
керівник:  
Фунтікова О. О.,  
доктор педагогічних наук, професор

**Рецензент:**  
Кузьменко Юлія Анатоліївна,  
к. пед. н., доцент  
кафедри освіти та управління  
навчальним закладом  
Класичного приватного університету  
м. Запоріжжя

Кваліфікаційна робота захищена  
з оцінкою відмінно  
Секретар ЕК   
«17» січня 2023 р.

## ЗМІСТ

ВСТУП .....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ ВИХОВАТЕЛІВ І БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ: ОСНОВНІ ФОРМИ ТА ЦІЛІ .....	9
1.1. Визначальні характеристики співпраці закладу освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами.....	9
1.2. Цілі та принципи роботи вихователів з батьками дітей з особливими освітніми потребами .....	19
1.3. Основні форми і методи роботи вихователя з батьками дітей з особливими потребами у закладі дошкільної освіти .....	30
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА ВИХОВАТЕЛІВ І БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ В ЗДО.....	44
2.1. Діагностика стану проблеми, визначення мети та завдання роботи.....	44
2.2. Реалізація педагогічної роботи вихователя і батьків дітей з особливими освітніми потребами .....	57
2.3. Аналіз результатів експериментальної роботи .....	71
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	80
ДОДАТКИ.....	87

## ВСТУП

**Актуальність дослідження.** Досліджуючи питання педагогічної роботи вихователів і батьків дітей з особливими освітніми потребами в ЗДО, важливо розглянути поняття «діти з особливими освітніми потребами». Це поняття включає в себе не лише дітей із порушеннями психофізичного розвитку, але також інші категорії, зокрема освіту та виховання обдарованих дітей. Використання терміну «особливі освітні потреби» вказує на необхідність задоволення цих потреб та сприяє позитивному ставленню. Відмінно від термінів, таких як «діти з обмеженими можливостями здоров'я» або «діти з порушеннями психофізичного розвитку», поняття «особливі освітні потреби» акцентує на потребах дитини, а не на її обмеженнях.

Інклюзивна освіта вимагає врахування кількох важливих принципів у контексті педагогічної роботи вихователів і батьків дітей з особливими освітніми потребами в дошкільних навчальних закладах.

По-перше, це принцип доступності. Він стверджує, що всі діти повинні мати однаковий доступ до освіти та виховання в ЗДО, незалежно від їхньої індивідуальної ситуації та особливих потреб. По-друге, принцип інклюзії закликає включати дітей з особливими освітніми потребами у загальне середовище ЗДО, тобто не потрібно виділяти їх в окремі групи чи заклади, а створювати умови для їхньої повноцінної участі.

По-третє, важливий принцип партнерства між вихователями та батьками. Вони повинні виступати як рівноправні партнери в процесі виховання та навчання дітей, співпрацюючи на основі взаєморозуміння, довіри та спільних цілей. По-четверте, індивідуалізація – це принцип, що вимагає враховувати індивідуальні особливості та потреби кожної дитини при розробці підходів до її виховання та навчання.

І по-п'яте, принцип диференціації означає, що вихователі повинні використовувати різні методи та підходи для задоволення різних освітніх потреб дітей, включаючи тих, у кого є особливі потреби. Насамкінець по-

шосте, важливий принцип взаємодопомоги та позитивного ставлення – тому вихователі та батьки мають сприяти взаємодопомозі та створювати позитивне ставлення до всіх дітей, незалежно від їхньої особливості.

Дотримання цих принципів в педагогічній роботі вихователів і батьків дітей з особливими освітніми потребами в ЗДО сприяє створенню інклюзивного середовища, де кожна дитина має можливість розвиватися на максимально можливому рівні та отримувати відповідну підтримку для досягнення свого потенціалу.

Питання педагогічної роботи вихователів і батьків дітей з особливими освітніми потребами в ЗДО залишається актуальним, бо змінюються часи та підходи до проблеми виховання і виживання у цілому. Вивчення проблеми взаємодії вихователів і батьків дітей з ООП у закладах дошкільної освіти у наш час у значній мірі допоможе покращити соціальну ситуацію в родині та закладі. З огляду на це темою роботи є **«Педагогічна робота вихователів і батьків дітей з особливими освітніми потребами в ЗДО»**.

Аналізуючи останні дослідження та публікації в галузі загальної педагогіки та спеціальної педагогіки, можна визначити важливі праці та наукових діячів, які докладають зусиль для вивчення проблеми сімейного виховання та педагогічної взаємодії батьків та ЗДО у контексті освіти та виховання дітей з ООП.

Стан дослідження в галузі освіти дітей з особливими освітніми потребами в дошкільних навчальних закладах вивчається низкою педагогів. Так, Д. Аргіропулос та Н. Тарнавська Н. [5] розглядають аспекти інклюзивної педагогіки, враховуючи потреби дітей з особливими потребами. Н. Бенюх [10] зосереджується на проблемах організації соціально-педагогічної підтримки сімей, в яких виховуються діти з особливими потребами. У посібнику «Індекс інклюзії: дошкільний навчальний заклад», під редакцією О. Патрикєєвої [23], обговорюються методики та підходи до розробки інклюзивних програм для дошкільних закладів. Натомість у монографії «Інклюзивна освіта: від основ до практики», автори Колупаєва А. А. та Таранченко О. М. [29] досліджують

інклюзивну освіту з різних аспектів і пропонують практичні підходи для впровадження інклюзивних практик в навчальних закладах. А. Колупаєва [30] також працювала над путівником для батьків дітей з особливими освітніми потребами, що надає поради і ресурси для сімей, що шукають підтримку та розуміння у сфері інклюзивної освіти.

У науковій спадщині таких дослідників, як Т. Соловйова, О. Степанюк, І. Черепані, було розглянуто різноманітні аспекти педагогічної роботи вихователів та батьків дітей з ООП. Так, Т. Соловйова вивчає соціально-педагогічну роботу з сім'ями, які виховують дітей з інвалідністю в закладах дошкільної освіти. Її робота спрямована на підтримку і підвищення якості життя сімей та дітей з особливими потребами. Натомість О. Степанюк розглядає аспекти співпраці педагога та батьків у період адаптації дитини до дошкільного закладу та надає поради щодо забезпечення комфортного перебування дітей у закладі дошкільної освіти і сприяння співпраці з батьками. Крім цього, Н. Черепаня досліджує інтерактивні форми роботи з батьками вихованців у сучасних закладах дошкільної освіти. Загальна мета цих досліджень полягає в поліпшенні співпраці між вихователями та батьками, щоб забезпечити якісну освіту та розвиток дітей, особливо тих, які мають особливі освітні потреби.

**Об'єкт** дослідження – педагогічний процес в закладах дошкільної освіти.

**Предмет** дослідження – зміст, методи та форми організації педагогічного процесу вихователем в ЗДО.

**Мета** нашої роботи – дослідити особливості педагогічної роботи вихователів і батьків дітей з особливими освітніми потребами в ЗДО.

**Завдання:**

– узагальнити визначальні характеристики співпраці закладу освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами;

– вказати цілі та функції роботи вихователів з батьками дітей з особливими освітніми потребами;

- подати основні форми і методи роботи вихователя з батьками дітей з особливими потребами у закладі дошкільної освіти;
- здійснити діагностику стану проблеми, визначення мети та завдання роботи;
- реалізувати особливості педагогічної роботи вихователя і батьків дітей з особливими освітніми потребами;
- провести аналіз результатів експериментальної роботи.

**Гіпотеза** дослідження полягає у тому, що проведення педагогічної роботи вихователів і батьків дітей з особливими освітніми потребами в закладах дошкільної освіти (ЗДО) відбуватиметься успішніше, якщо буде застосована комплексна методика та педагогічні умови, спрямовані на підвищення рівня співпраці між вихователями та батьками із забезпечення психологічного комфорту учасників; якщо будуть використовуватися доцільні індивідуальні та колективні форми взаємодії вихователів та батьків дітей із ООП. Гіпотеза передбачає, що впровадження зазначених методик та умов сприятиме покращенню результатів педагогічної роботи в контексті освіти дітей з особливими освітніми потребами в ЗДО.

Методи дослідження включають:

- теоретичний аналіз. Вивчення загальної та спеціальної психолого-педагогічної літератури, що дозволяє отримати теоретичний фундамент та розуміння основних концепцій і підходів до сімейного виховання дітей з особливими освітніми потребами.
- аналіз досвіду роботи закладу дошкільної освіти. Вивчення практичних прикладів та програм, які реалізуються в освітніх закладах, що спеціалізуються на роботі з дітьми, що мають особливі освітні потреби.
- емпіричні методи. Анкетування, бесіди з батьками та вихователями, а також психолого-педагогічні експерименти включаючи констатувальний і формувальний етапи.

– методи математичної статистики. Використання статистичних методів для аналізу зібраних даних, що дозволяє обробити інформацію та визначити певні закономірності.

Використання цих методів дозволило дослідникам отримати комплексне розуміння проблеми педагогічної роботи вихователів і батьків дітей з особливими освітніми потребами в ЗДО і розробити методичні рекомендації для покращення педагогічної взаємодії та сприяння розвитку цих дітей.

**Експериментальна база дослідження.** Експериментальна робота виконувалася на базі закладу дошкільної освіти № 49 Бахмутської міської ради Донецької області.

Дослідження проблеми проводилося протягом 2022-2023 років і включало в себе кілька етапів:

Перший етап (інформаційно-пошуковий). На цьому етапі проводився аналіз теоретичної і методичної літератури з педагогіки, психології та державних документів, пов'язаних із проблемою дослідження. Розроблявся методологічний підхід до дослідження. Також проводився пошук та вибір емпіричної бази для подальшого дослідження.

Другий етап (формулюючий). На цьому етапі проводився відбір діагностичних методик для діагностичного експерименту, який був спрямований на визначення початкового рівня сформованості педагогічної роботи вихователів і батьків дітей з особливими освітніми потребами в закладах дошкільної освіти. На цьому етапі була організована експериментальна робота для визначення ефективності педагогічних умов роботи вихователів із батьками дітей.

Третій етап (аналітичний). На цьому етапі проводилася обробка та аналіз даних, зібраних під час контрольного етапу діагностичного експерименту. Результати були інтерпретовані, проведено теоретичне узагальнення отриманих результатів експериментальної роботи. Формулювалися висновки та оформлювався текст дослідження.

**Наукова новизна і теоретична значущість дослідження** полягає в тому, що уточнене поняття педагогічної роботи вихователів і батьків дітей з особливими освітніми потребами в закладах дошкільної освіти (ЗДО). Дослідження присвячене аналізу та вдосконаленню методів та форм взаємодії між вихователями та батьками в контексті освіти дітей з особливими потребами; уточнене розуміння педагогічної роботи з цією категорією сімей дітей, обґрунтування оптимальних підходів до співпраці вихователів і батьків, конкретизацію педагогічних умов для ефективного виховання дітей з особливими освітніми потребами в ЗДО; конкретизовані засоби розвитку партнерських відносин між вихователями та батьками, зокрема за допомогою різноманітних методів і форм взаємодії, які сприяють покращенню освітнього процесу та соціалізації дітей з особливими освітніми потребами в ЗДО.

**Практичне значення отриманих результатів** полягає в розробленні діагностичного інструментарію, критеріїв, показників і рівневих характеристик педагогічної роботи вихователів і батьків дітей з особливими освітніми потребами в ЗДО.

**Структура та обсяг кваліфікаційної роботи.** Кваліфікаційна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел, додатків. Зміст дослідження викладено на 93 сторінках, з них 81 – основного тексту. В тексті містяться 5 рисунків. Список використаних джерел містить 65 найменувань. У роботі представлено 2 додатків.



# РОЗДІЛ 1

## ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ ВИХОВАТЕЛІВ І БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: ОСНОВНІ ФОРМИ ТА ЦІЛІ

### 1.1. Визначальні характеристики співпраці закладу освіти з батьками дітей з особливими освітніми потребами

В умовах інклюзивної освіти, батьки, вихователі закладах дошкільної освіти та інші фахівці мають об'єднатися у визначенні перспектив і реалізації освітньої траєкторії дитини з особливими потребами. Спільна робота цих учасників є ключовою для досягнення основної мети інклюзивної освіти – забезпечення доступу до якісної освіти для всіх дітей, включаючи тих, у кого є особливі потреби.

Така співпраця включає в себе індивідуальний підхід до кожної дитини, де родини можуть поділитися інформацією про свою дитину, а вихователі та фахівці надають свій професійний досвід і підтримку. Спільна відповідальність усіх учасників полягає в створенні і підтримці інклюзивного середовища, де всі діти відчувають себе вітаними і підтримуваними. Всі ці зусилля спрямовані на забезпечення того, щоб кожна дитина мала можливість розвиватися в межах свого потенціалу та отримувати якісну освіту незалежно від своїх особливих потреб.

Робота вихователів з сім'єю дитини з особливими освітніми потребами вимагає розуміння та розкриття понять, що характеризують цю категорію осіб. У педагогічній науці і на повсякденному рівні використовувалися різні терміни для опису людей з особливими потребами. Один з таких термінів – «інвалід» («інвалід» (від лат. *invalidus* – безсилий, слабкий) [41; 44], який мав негативний відтінок і протиставляв людей з особливими потребами здоровій частині населення, що відображало ставлення, що було непоблажливим і невимогливим.

У Конвенції про права осіб з інвалідністю, вказано, що «інвалідність – це поняття, яке еволюціонує, і що інвалідність є результатом взаємодії, яка відбувається між людьми, які мають порушення здоров'я, і відносницькими та середовищними бар'єрами і яка заважає їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими» [32].

Натомість у Законі України «Про охорону дитинства» вказане таке трактування поняття «дитина-інвалід – дитина зі стійким розладом функцій організму, спричиненим захворюванням, травмою або вродженими вадами розумового чи фізичного розвитку, що зумовлюють обмеження її нормальної життєдіяльності та необхідність додаткової соціальної допомоги і захисту» [48].

Проте, сучасна термінологія та підходи включають більш позитивні та емпатичні терміни, такі як «люди з особливими потребами» або «особи з інвалідністю», а також «особа (дитина) з обмеженими можливостями здоров'я та життєдіяльності». Ці терміни відображають позитивний підхід до осіб з вадами та підкреслюють їхню правову та соціальну рівність. Такі поняття також відображають гуманізацію ставлення до цієї категорії громадян та акцентують увагу на їхніх правах, можливостях і потребах, а не на їхніх обмеженнях.

Термін «дитина (особа) з особливими освітніми потребами» виник у другій половині ХХ століття. Широке розповсюдження терміну «діти з особливими потребами» було ініційовано завдяки Саламанській декларації, опублікованій у 1994 році. У цій декларації вказано, що «особливі потреби» стосуються всіх дітей і молодих людей, чий потреби визначаються фізичними або розумовими обмеженнями, або труднощами, пов'язаними з навчанням [53, с. 77].

Такий термін відображає сучасний та більш емпатичний підхід до опису цієї категорії осіб [10, с. 74]. Також він підкреслює важливість індивідуального підходу до освіти кожної дитини та акцентує на її освітніх потребах, а не обмеженнях. Тобто, використовуючи термін «дитина (особа) з особливими

освітніми потребами», суспільство визнає, що кожна дитина є унікальною і має свої власні потреби, які повинні бути враховані у процесі навчання та розвитку.

А. Колупаєва стверджує, що найбільш поширене та прийнятне стандартне визначення «особливих потреб», зокрема в країнах Європейської Спільноти, подано в Міжнародній класифікації стандартів освіти (International Standart Classification of Education) і звучить воно наступним чином: «Особливі навчальні потреби мають особи, навчання яких потребує додаткових ресурсів. Додатковими ресурсами можуть бути персонал (для надання допомоги в процесі навчання); матеріали (різноманітні засоби навчання, у тому числі допоміжні й корекційні); фінансові (бюджетні асигнування для одержання додаткових спеціальних послуг)» [28, с. 34]

Отже, поняття «дитина з особливими потребами» включає в себе особистість, яка має різноманітні потреби, такі як освітні, психологічні, побутові, комунікативні, медичні та соціальні, і ці потреби пов'язані зі стійким порушенням здоров'я. Це може включати в себе потребу в спеціальному обладнанні, навчальних програмах, допоміжних пристроях та інших ресурсах. Ці діти відрізняються від більшості своїх однолітків, і їх потреби повинні бути враховані та задоволені під час взаємодії з ними, що вимагає індивідуального підходу та забезпечення необхідної підтримки, щоб дитина мала можливість розвиватися і навчатися на рівні з іншими.

Дослідження [21; 24; 34] вказують на те, що батьки, які виховують дитину з особливими освітніми потребами, стикаються зі значними труднощами і викликами, які впливають на різні аспекти їхнього життя, а саме:

1. Психологічні аспекти. Батьки, які виховують дитину з особливими потребами, можуть стикатися зі стресом і тривогою, пов'язаними зі здоров'ям своєї дитини. Психологічна підтримка та консультування можуть бути важливими для допомоги батькам вправно керувати цими емоціями та забезпечити стійку підтримку для своєї дитини.

2. Соціальна ізоляція може виникнути внаслідок нерозуміння та недостатньої підтримки з боку спільноти. Сприяння включеності та освітньому середовищі може допомогти зменшити цю ізоляцію та забезпечити дитині можливість навчатися та взаємодіяти зі своїми ровесниками.

3. Батьки можуть відчувати нестачу інформації щодо перспектив розвитку своєї дитини та доступних ресурсів та послуг. Сприяння батькам у знаходженні інформації та ресурсів може сприяти збільшенню їхньої упевненості та здатності приймати інформовані рішення.

4. Важливо враховувати, що проблеми взаємовідносин між подружжям можуть виникнути внаслідок стресу і труднощів, пов'язаних із вихованням дитини з ООП. Однак подружні пари можуть здійснювати спільні зусилля для подолання цих труднощів, шляхом спілкування та підтримки один одного.

5. Для батьків дітей з особливими потребами важливо мати доступ до соціально-педагогічної підтримки. Тому фахівці різних галузей, такі як медики, психологи, педагоги та юристи, можуть працювати спільно з батьками для забезпечення необхідної допомоги та ресурсів для їхніх дітей.

Усі вказані аспекти підкреслюють важливість підтримки та співпраці, яка допомагає батькам, які виховують дітей з ООП, подолати труднощі та забезпечити кращий розвиток та якість життя для своєї сім'ї.

Після народження дитини з особливими освітніми потребами, батьки часто відчують невпевненість у собі. Ця невпевненість може виникати з численних причин, включаючи стрес, невідомість та соціальний тиск. Народження дитини з ООП може бути несподіваним, і батьки можуть відчувати, що не готові до цієї ситуації, ще вони можуть мати сумніви у своїй здатності надавати належну допомогу та забезпечувати якісний життєвий стандарт своєї дитині.

Також народження дитини з особливими потребами має вплив на психічний добробут сім'ї. Д. Завітренко наголошує: «народження дитини з порушеннями в розвитку або інвалідністю часто стає причиною дезадаптації

всієї сім'ї, спричиняє серйозні емоційні переживання, порушує весь уклад життя сім'ї, змінює характеристики життєдіяльності її членів в соціальному просторі» [21, с. 118].

Тому Д. Завітренко наголошує, що батьки дітей з ООП повинні перебувати у центрі уваги багатьох служб та соціальних інститутів [21, с. 119]. Така підтримка батьків включає в собі навчання, спрямоване на формування знань про особливості дитини, які виникають з наявних порушень, розвиток навичок використання цих знань для побудови ефективної взаємодії з дитиною та формування батьківської компетентності.

Для порівняння, Т. Титаренко висловлює пропозицію надавати психологічну допомогу батькам дітей з особливими освітніми потребами через консультування. Це консультування спрямоване на «цілеспрямовану спробу конструктивного вирішення давньої життєвої кризи, яку вся сім'я переживала і переживає з моменту усвідомлення серйозності відхилень у розвитку дитини» [56, с. 3]. Консультування передбачає визначення способу, яким людина реагує на різні життєві обставини, що дозволяє проводити сеанси психологічної допомоги більш коректно.

Протягом історії людства були періоди, коли суспільство не розуміло чи навіть відкидало дітей з особливими потребами, сприймаючи їх як обтяження або просто відокремлюючи від загальної спільноти. Проте з часом у суспільстві почало зростати розуміння необхідності інклюзивного підходу та надання допомоги родинам, які виховують дітей з порушеннями розвитку. Сучасні підходи передбачають підтримку, консультування та надання ресурсів для сімей, що допомагає їм впоратися з труднощами та забезпечити дітям якісний стандарт життя та можливість інтеграції в суспільство.

Одним з ключових аспектів в інклюзивному освітньому середовищі є організація роботи з батьками здобувачів освіти, які мають особливі освітні потреби. Як вказано у посібникові «Практика взаємодії з батьками дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі», «у закладах освіти, що прагнуть створити інклюзивне середовище, батьки беруть активну

участь у навчальному процесі своєї дитини» [45, с. 14]. Вони повинні бути свідомі критеріїв оцінки досягнень своєї дитини, а також брати на себе певні зобов'язання.

Отже, батьки стають постійними членами команди, що супроводжує дитину, і вони активно залучаються до процесу створення індивідуальної програми розвитку.

У цілому не зайвим буде додати, що держава має зобов'язання надавати підтримку усім батькам здобувачів дошкільної освіти у виконанні ними своїх обов'язків і захищати їхні права. Згідно із статтею 55 Закону України «Про освіту», батьки здобувачів освіти мають право захищати відповідно до законодавства права та законні інтереси здобувачів освіти; обирати заклад освіти, освітню програму, вид і форму здобуття дітьми відповідної освіти та багато іншого [47]. Це робить освітній процес більш демократичним і сприяє взаємодії батьків та держави для забезпечення якісної освіти для всіх дітей, включаючи тих, які мають особливі освітні потреби.

Тож участь батьків у розвитку компетентностей дитини та їх залучення до освітнього процесу закладу дошкільної освіти відображає важливі принципи. Вона підкреслює, що кожен із батьків дитини несе велику відповідальність за виховання, розвиток та навчання своєї дитини. Це включає в себе забезпечення безпеки, збереження здоров'я, формування почуття людської гідності та усвідомленого ставлення до здорового способу життя.

Такий підхід відображає важливість сім'ї як основи виховання та розвитку дитини. Батьки виступають як ключові учасники у цьому процесі, і їхня активна участь сприяє створенню сприятливого середовища для росту та навчання дитини [50, с. 146]. Вони несуть відповідальність за важливі аспекти життя своєї дитини та повинні працювати разом з освітніми закладами для досягнення найкращих результатів в її розвитку та освіті.

У той же час Закон України «Про дошкільну освіту» встановлює, що держава надає великий пріоритет дошкільній освіті та зобов'язується

створювати належні умови для її здобуття. Крім того, держава надає всебічну допомогу сім'ям у розвитку, вихованні та навчанні дитини.

Саме тому заклади дошкільної освіти мають завдання забезпечувати фізичний, розумовий та психологічний розвиток дітей, здійснювати корекцію психологічного й фізичного розвитку та сприяти їх оздоровленню. Це підкреслює важливість системи дошкільної освіти як першої ланки соціалізації дитини та першої установи, яка активно взаємодіє з сім'єю.

Зокрема, сім'ї, які виховують дітей з інвалідністю, потребують спеціальної уваги та підтримки від держави та суспільства. Т. Соловйова наголошує, що спрямованість України на досягнення європейських стандартів якості життя вимагає від держави та суспільства серйозного перегляду соціальної політики з підтримки таких сімей [51, с. 421]. Реалізація цього Закону стає особливо актуальною, оскільки вона визнає важливість інклюзивної освіти та соціальної інтеграції дітей з особливими потребами у суспільство.

Тобто ми доходимо до висновку, що виховання дітей з ООП вимагає ще більшої активної взаємодії між батьками і вихователями закладів дошкільної освіти. У таких ситуаціях роль спільної роботи батьків та вихователів стає критичною для успішного розвитку та навчання дітей. А поєднання зусиль батьків і вихователів допомагає створити оптимальне оточення для навчання та розвитку дітей з ООП. Така спільна робота сприяє розкриттю потенціалу кожної дитини та допомагає їм досягнути успіху у навчанні та соціальному житті.

Вихователь повинен прагнути встановити зв'язок із батьками та надавати необхідні поради, адже подекуди батьки можуть не тільки не сприяти вихованню, а й заважати цьому процесу. У посібнику «Практика взаємодії з батьками дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі» подано Особистісні тригери батьків можуть впливати на результативність освітнього процесу дитини з особливими освітніми потребами та

ускладнювати встановлення якісного контакту з дитиною. Проаналізуємо кожен із їх:

1. Неприйняття особистості дитини з особливими освітніми потребами. Батьки можуть мати важкість у прийнятті того, як їхня дитина відрізняється від інших дітей, що може призвести до відмови співпрацювати з освітніми закладами та фахівцями, зокрема вихователем, психологом чи соціальним педагогом.

2. Неконструктивні форми взаємовідносин з дитиною з порушенням психофізичного розвитку. Поганий підхід до виховання та комунікації з дитиною може ускладнювати навчання та розвиток. Наприклад, надмірна критика чи недостатнє спілкування можуть впливати на самооцінку дитини.

3. Страх відповідальності. Деякі батьки можуть боятися відповідальності за дитину з особливими потребами та не розуміти її освітніх можливостей.

4. Відмова від розуміння наявності проблем у розвитку дитини. Деякі батьки можуть відкидати наявність будь-яких проблем у розвитку своєї дитини і не бути готовими приймати допомогу чи підтримку.

5. Гіперболізація проблем дитини з особливостями психофізичного розвитку, тобто батьки можуть перебільшувати проблеми та потреби своєї дитини, що може сприяти надмірному підходу та неефективним рішенням.

6. Віра в диво. Деякі батьки можуть покладати надмірну віру в те, що станеться диво, і не звертатися за необхідною підтримкою та інтервенцією.

7. Розгляд народження дитини з порушенням психофізичного розвитку як покарання за що-небудь. Деякі батьки можуть відчувати вину чи розглядати народження дитини з особливими потребами як покарання за що-небудь, що може вплинути на їхнє ставлення до дитини.

8. Розлад взаємовідносин у сім'ї після народження дитини з порушенням розвитку, особливостями поведінки, що може створити напругу в сімейних відносинах та призвести до конфліктів [45, с. 14].



І. Білозерська слушно наголошує, що «партнерські стосунки в тріаді «батьки – педагог – дитина» є основою батьківської компетентності, формування якої потребує розроблення нового змісту педагогічної діяльності» [12, с. ].

Педагогічна робота з батьками передбачає створення в дошкільному закладі освітнього середовища та умов для змістовної співпраці, яка відповідає потребам і бажанням батьків. Ефективність такої педагогічної роботи значною мірою залежить від розуміння особливостей сімейного оточення, в якому формується особистість дитини. Ці знання допомагають педагогам знаходити оптимальні шляхи надання допомоги батькам, які виховують дітей із особливостями психофізичного розвитку.

Дослідник одностайні на думці, що взаємодія між ЗДО і батьками дітей з особливими освітніми потребами є дуже важливою для успішного розвитку дитини [13; 61].

О. Шадюк використовує термін «співпраця» між батьками, що виховують дитину з особливими освітніми потребами, та фахівцями, які беруть участь у її вихованні та навчанні, такими як вихователь, логопед, психолог та асистент вихователя [63, с. 235]. Дослідниця розглядає співпрацю як тісну взаємодія на рівних підставах для всіх учасників. Кожен фахівець має свою роль у цьому процесі, і вся діяльність спрямована на спільний результат, але кожен вносить свій унікальний внесок.

Також О. Шадюк наголошує, що співпраця між всіма учасниками не передбачає однаковості, але створює умови для взаємодоповнення та використання зусиль кожного фахівця в максимальній мірі [63, с. 235]. Різноманітність підходів та методів, які приносять родичі та спеціалісти, збагачує виховання та навчання дитини, сприяючи її гармонійному розвитку та досягненню успіху. Таким чином, співпраця, що базується на рівності та взаємовідповідальності, стає основою для досягнення спільних цілей у вихованні дітей з особливими освітніми потребами.

Натомість, Л. Башкірова на прикладі педагогічної роботи з батьками в умовах спеціальної дошкільної установи для дітей з порушеннями зору наголошує, що суть педагогічної взаємодії полягає в сприянні створенню сприятливих умов для дошкільників в сімейному оточенні та в оцінці такої роботи за допомогою певних показників. Серед цих показників можна виділити наступні аспекти:

1. Тематика взаємодії: вона включає в себе обговорення питань, які стосуються виховання дітей із порушеннями зору в сімейному оточенні. Також важливими є питання про ставлення батьків до своєї дитини та її зорових проблем, а також про значення емоційного зв'язку між батьками та дитиною.

2. Методичний потенціал: це розділ взаємодії, який описує методи та форми роботи тифлопедагога з батьками. Тут важливими є методи, які використовуються для співпраці з батьками та надання їм методичної підтримки у вихованні дітей із порушеннями зору [9, с. 240].

Погоджуємося із дослідниками, адже по-перше, батьки та вихователі повинні мати загальне розуміння вікових та психологічних особливостей розвитку дитини. Це допомагає створити відповідні умови для розвитку кожної дитини, враховуючи її індивідуальні потреби. По-друге, важливо збалансувати обов'язки і відповідальність між батьками та вихователями. Кожна сторона повинна чітко розуміти свої функції та виконувати їх, спільно працюючи на користь дитини.

Крім цього, взаємодія повинна базуватися на спільних цінностях та підходах до виховання, що допомагає створити гармонійне середовище для дитини, де вона оточена позитивними впливами та отримує однакові повідомлення від батьків і вихователів. Нарешті, метою цієї взаємодії є покращення розвитку дитини та розкриття її творчого потенціалу. Важливо, щоб взаємодія між ЗДО та батьками сприяла позитивній динаміці розвитку дитини.

Привертає також увагу, що у наш час дослідники використовують термін «батьківська компетентність», що широко використовується в сучасних наукових дослідженнях і педагогічній практиці. А. Колупаєва та О. Таранченко у монографії «Інклюзивна освіта: від основ до практики» наголошують, що батьківська компетентність передбачає поєднання усвідомлення, розуміння, відчуттів та дій батьків у відношенні до виховання і навчання своєї дитини. А «партнерські стосунки в тріаді «батьки – педагог – дитина» є основою батьківської компетентності, формування якої потребує розроблення нового змісту корекційно-розвивальної педагогічної діяльності» [29, с. 130].

Тому сучасна дитиноцентристська освітня парадигма визнає важливість переформатування традиційних підходів до взаємодії з сім'єю та акцентує на залученні батьків до навчально-виховного процесу.

Отже, взаємодія вихователя ЗДО і батьків є ключовим чинником для успішного розвитку дітей з особливими освітніми потребами та створення сприятливих умов для їх навчання та виховання.

## **1.2. Цілі та принципи роботи вихователів з батьками дітей з особливими освітніми потребами**

Сучасна система навчання дітей з особливими потребами в Україні активно дотримується принципів, закріплених у Конвенції про права дитини. Зокрема, ця система надає перевагу таким важливим принципам, як пріоритет сім'ї, удосконалення взаємин між дитиною і її батьками та забезпечення максимальної участі батьків у особистісному розвитку дитини. Крім того, це передбачає співучасть сім'ї і освітніх закладів у навчанні та вихованні дитини. Ці принципи ставлять сім'ю в центр виховання та навчання дітей з особливими потребами, роблять батьків активними учасниками у процесі становлення та розвитку своїх дітей.

Сім'я як первинний осередок суспільства «забезпечує відтворення та продовження людського роду, вона є джерелом росту та матеріального добробуту людини, в ній закладаються основи виховання та формування майбутньої особистості, через неї передаються нащадкам духовні цінності досвіду, трудові навички, національні особливості» [14, с.178].

Але сім'я, в якій зростає дитина з особливими освітніми потребами, наприклад, із порушеннями слуху та інтелектуального розвитку, несе значно більшу відповідальність. Окрім звичайних функцій, така сім'я стикається з набагато складнішими завданнями, які включають створення особливого мікроклімату вдома, забезпечення посиленої корекційно-реабілітаційної роботи та, що найважливіше, потребують великого терпіння.

А. Колупаєва та О. Таранченко у монографії «Інклюзивна освіта: від основ до практики» наголошує, що сім'я, в якій виховується дитина з особливими освітніми потребами, виконує ряд важливих функцій у контексті дошкільної освіти. Розглянемо ці функції, враховуючи їх значення для інклюзивного освітнього середовища:

– функція відтворення. Ця функція сім'ї пов'язана з продовженням біологічного виду. «В багатьох країнах Європи, і в Україні також, ця функція переживає кризу: зменшилась кількість шлюбів, знизилась народжуваність, поглиблюється процес старіння населення. Все це зумовило демографічну кризу в Україні» [29, с. 127].

– функція виховання. У контексті інклюзивної освіти, сім'я відіграє ключову роль у вихованні дитини з особливими потребами. Вона сприяє формуванню цінностей, розвитку духовних аспектів особистості та підтримці позитивного самовизначення дитини. Сімейні традиції і цінності передаються через покоління, що сприяє стабільності та психосоціальному розвитку дитини. Крім цього, «у сім'ї закладаються основи виховання та формування майбутньої особистості, через неї передаються нащадкам духовні надбання, життєвий досвід, трудові навички, національний менталітет» [29, с. 127].

– господарсько-побутова функція. Сім'я забезпечує реалізацію господарсько-побутових аспектів, які важливі для забезпечення комфортного життя дитини з особливими потребами. Це включає в себе організацію простору для життя та навчання, а також забезпечення дітей необхідними речами та умовами для їхнього фізичного і психологічного розвитку.

Однак базові функції сім'ї стають важливими і в інклюзивному освітньому середовищі, де співпраця між сім'єю та освітнім закладом має на меті забезпечити якісну освіту та підтримку для дітей з особливими потребами. Сім'я виступає важливим партнером в цьому процесі, сприяючи успішному навчанню та розвитку дитини.

Д. Мітчелл у своїй книзі «Ефективні педагогічні технології спеціальної й інклюзивної освіти» зауважує особливу, якщо не вирішальну, роль батьків в освіті та вихованні дітей з особливими освітніми потребами: «вони – батьки, які мають всі відповідні цьому статусу права й обов'язки, але вони також і джерело інформації, партнери у розробці та реалізації програм для дітей і «споживачі» пропонуємої...освіти» [32, с. 102].

Дослідник вказує, що батьки мають права та обов'язки, які впливають із їхнього статусу, але вони також є джерелом цінної інформації та важливими партнерами у розробці та реалізації освітніх програм для своїх дітей. Таким чином, вони є важливими учасниками освітнього процесу, а їхні знання та досвід можуть допомогти вдосконалити якість освіти для дітей з особливими потребами.

Тож, залучення батьків у виховний процес, зокрема, дозволяє забезпечити їх інформованість про те, що відбувається у закладі дошкільної освіти, про освітні методи та програми, а також сприяє підтримці та заохоченню їхньої активної ролі в житті та навчанні дітей. Це може збільшити впевненість батьків у їхніх здібностях та важливості їхнього внеску в розвиток дитини з ООП.

Аналогічну позицію висуває й українська дослідниця І. Априлева також наголошує «взаємодія з батьками – стратегічний напрям діяльності сучасного закладу дошкільної освіти» [4, с. 6].

Дослідження А. Капської в сфері роботи із родинами, які виховують дитину з особливими освітніми потребами, відрізняються чітким визначенням понять соціально-педагогічної діяльності з такою сім'єю [52]. Це дозволяє більш глибоко вивчати проблеми таких сімей та конструктивно вирішувати питання, пов'язані з індивідуальними програмами реабілітації дітей та їхніх батьків.

На думку А. Капської, соціально-педагогічна робота з батьками дітей з особливими освітніми потребами має три основних напрями:

– підвищення рівня соціальної адаптації дитини, тобто робота фахівців. Робота спрямована на покращення можливостей дитини з ООП для інтеграції у суспільство та соціальну взаємодію.

– соціокультурна реабілітація, що передбачає розвиток дитини з ООП в контексті соціокультурного середовища, щоб вона могла брати участь у культурних та соціальних подіях.

– профілактика дезадаптації. Робота спрямована на запобігання дезадаптації дітей з ООП, щоб вони могли успішно і задоволено адаптуватися до навколишнього середовища.

Отже, проблема родин, які виховують дітей із порушеннями розвитку, має глибокі історичні корені. У розвитку людства взаємовідносини між родиною та суспільством пройшли шлях від диктату соціуму, який передбачав відокремлення та позбавлення неповноцінних немовлят, до розуміння необхідності надання допомоги і підтримки таким родинам.

І. Шишова наголошує, що батьки часто недооцінюють свою роль у вихованого та навчальному процесі дитини. Коли дитина вже розпочала навчання в ЗДО, важливо встановити тісний контакт із педагогами цього закладу. Батьки повинні активно взаємодіяти із педагогами, розповідаючи про індивідуальні особливості своєї дитини, її потреби та можливості [65, с. 386].

Крім цього, І. Шишова звертає увагу і на те, що виховання дітей із порушеннями розвитку потребує великих фізичних і духовних сил: «тому важливо, щоб на протязі життя їхні батьки особливо ретельно зберігали фізичне здоров'я, душевну рівновагу, оптимізм щодо майбутнього. Орієнтація на позитивні думки сприяє зміні звичного стилю мислення, що значно знижує психічну напруженість, пом'якшує емоційні переживання, викликані емоціями, що є неприємними для людини» [65, с. 388].

Для успішного навчання в ЗДО батькам важливо також регулярно спостерігати за змінами у психіці та особистості дитини, які можуть відбуватися під впливом навчання та виховання та, відповідно, разом із вихователями реагувати на ці зміни.

Взаємодія вихователів та батьків особливих дітей повинна базувати на *принципах* партнерства. Наприклад, І. Апрелева визначає такі основні принципи партнерської взаємодії з родинами вихованців ЗДО.

1. Знаходження загальних інтересів. Взаємодія між педагогами та батьками ґрунтується на пошуку спільних інтересів у питаннях виховання та розвитку дошкільників. Обидві сторони ставлять ціллю знайти спільний ключ до виховання дитини з ООП та способи задоволення цих інтересів.

2. Пошук альтернатив. Важливим аспектом є розгляд багатьох альтернатив при розв'язанні педагогічних ситуацій, що виникають під час виховання та навчання дітей. Педагоги та батьки разом шукають найкращі рішення та шляхи для досягнення спільних цілей.

3. Позитивне ставлення та особистий контакт. Взаємодія побудована на позитивному ставленні до членів сімей вихованців, а також на зусиллях для встановлення особистих контактів між педагогами та батьками. Важливо, щоб взаємодія не обмежувалася лише діловими стосунками, а включала особистий підхід.

4. Зворотний зв'язок. Ключовим аспектом успішної взаємодії є зворотний зв'язок, в якому вихователь та родина дитини з ООП обмінюється

спостереженнями, певними проблемами та разом шукають спільних рішень. Цей процес допомагає зберігати взаєморозуміння та ефективність співпраці.

5. Збереження гідності. Під час взаємодії важливо турбуватися про те, щоб не було порушено почуття гідності жодного з членів родини. Педагоги повинні бути уважними до індивідуальних потреб і відчуттів батьків та дітей, уникати критики або нав'язливих поглядів, і розвивати співпрацю на основі взаємного поваги [4, с. 7].

Варто додати, що однією із важливих складових взаємодії вихователів закладах дошкільної освіти з батьками дітей є розуміння і керування емоціями та амбіціями, що виникають під час цієї взаємодії. В процесі спілкування з батьками можуть виникати ситуації, коли думки чи підходи до виховання відрізняються, що може породжувати емоційний стрес. Зберігання спокою та професіоналізму в таких ситуаціях є важливим аспектом, тому вихователь має бути здатним керувати власними емоціями, уникаючи їхнього негативного впливу на взаємодію з батьками.

Крім того, під час роботи з батьками важливо зберігати об'єктивність та прагнути до конструктивності. Замість конфронтації чи критики, вихователь може намагатися знайти спільні точки зору, а також розглядати ситуацію з різних сторін для досягнення компромісу.

І. Апрелева наголошує, що з метою підтримання між батьками вихованців та педагогом атмосфери співробітництва, «вихователю необхідно виявляти високий рівень професіоналізму та компетентності, дотримуватись термінів та зобов'язань, цінувати дане слово. Робота з сім'ями повинна ґрунтуватись на принципі диференційованого підходу з урахуванням зібраних об'єктивних даних» [4, с. 8].

Ще одна важлива умова це те, що доцільно залучати до роботи не окремих, а всіх представників сім'ї, інших родичів, які мають стосунок до виховання дитини, а також налагодити дружні стосунки з іншими сім'ями, які небайдуже ставляться до розвитку і виховання своїх дітей. Тобто у цілому можемо говорити про велике комунікативне середовище, яке впливає на матір



чи батька дитини та бере певну очну чи заочну участь у вихованні дитини з ООП.

У той же час О. Шадюк вважає, що для успішної співпраці з батьками, що виховують дітей з особливими освітніми потребами, необхідно керуватися певними важливими педагогічними *принципами* [63]. Першочерговим є визнання того, що сім'я є стабільним та невід'ємним елементом життя кожної дитини, включаючи дітей з особливими потребами.

Далі, систематичний обмін інформацією про розвиток дитини між педагогами та батьками є ключовим фактором у взаєморозумінні та співпраці. Цей обмін сприяє кращому розумінню потреб дитини та дозволяє створювати більш індивідуалізовані підходи до навчання та виховання [63, с. 235].

У цілому педагог винен бути винахідливим у встановленні взаємодії із батьками дітей з ООП, особливо зважаючи на невтішні статистичні дані. І. Ковальчук наголошує, що «останнім часом, частка дітей, які мають порушення психофізичного розвитку, коливається у межах 10,9 % – 11,4 \ %» [27, с. 110]. Зрештою, взаємодія між вихователями та батьками дітей з особливими освітніми потребами є ключовим фактором у забезпеченні успіху та розвитку цих дітей в освітньому процесі.

У посібнику «Практика взаємодії з батьками дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі» [45, с. 15] подані *завдання*, що вказують на важливість сприяння взаємодії між вихователями та батьками дітей з особливими освітніми потребами, а також на спробу покращити комунікацію та розуміння між ними. Давайте докладніше розглянемо кожне з цих завдань:

1. Ознайомлення з ефективними способами взаємодії. Важливо, щоб вихователі спрямовували зусилля на ознайомлення батьків з методами та прийомами, які сприяють покращенню взаємодії з дитиною, особливо з урахуванням її особливостей розвитку, поведінки та потреб.

2. Розширення знань батьків. Вихователі повинні підтримувати навчання батьків щодо особливостей розвитку, навчання та виховання дітей з

особливими освітніми потребами. Воно включає в себе інформування батьків про специфічні потреби дітей, вивчення етапів вікових криз та способів підтримки дитини на кожному етапі.

3. Формування адекватної самооцінки батьків. Важливо допомагати батькам розвивати адекватну самооцінку та реагувати на емоційно нестабільну поведінку дітей. Зокрема, шляхом надання порад щодо способів впорядкування власних емоцій та ефективної взаємодії з дітьми в конфліктних ситуаціях.

Виконання цих завдань допоможе батькам відчувати більше впевненості в своїх вміннях у вихованні та навчанні дітей з особливими освітніми потребами, а також покращить загальну якість співпраці між батьками та вихователями.

Також В. Афтаназів рекомендує пам'ятати, що «контакти вихователя з батьками повинні бути постійними і диктуватися не надзвичайними випадками і вимогами покарати дитину, а прагненням педагога побільше дізнатися про дитину, порадитися про його навчання і виховання» [6, с. 118].

Тож робота з батьками дітей з особливими освітніми потребами є надзвичайно доцільною в контексті інклюзивної освіти та забезпеченням індивідуального підходу до кожної дитини. Позитивні результати такої роботи включають підвищення рівня взаєморозуміння між батьками та педагогами, а також підтримку спільних зусиль у вихованні та навчанні дітей.

Треба розуміти, що не усі батьки вдало йдуть на контакт із вихователями ЗДО. Тому О. Шадюк пропонує пройти 4 етапи для покращення взаємодії між батьками дітей з особливими освітніми потребами та спеціалістами ЗДО. Методика, яка включає в себе визначені О. Шадюк етапи, є актуальною та цінною, адже пропонує послідовність дій, спрямованих на покращення співпраці, що є важливим аспектом в навчанні та вихованні дітей з особливими освітніми потребами. Розглянемо вказані етапи детальніше:

1. Встановлення дружніх стосунків та поваги.

На цьому етапі спеціалісти ЗДО прагнуть набути статусу друзів батьків дітей з особливими освітніми потребами. Головною метою є виявлення поваги, толерантності та співчуття до батьків, що сприятиме відкритості в стосунках. Важливо підкреслити позитивні якості кожного батька і розвивати сприяння взаєморозуміння.

## 2. Колективне обговорення проблем [63, с. 236].

На цьому етапі вихователю ЗДО важливо здійснити колективне обговорення всіх проблем, які виникають у процесі розвитку дитини з особливими освітніми потребами. На обговорення вносяться можливі варіанти вирішення кожної проблеми. Тут також можна ділитися новими ідеями, досвідом та пропозиціями щодо виховання та навчання дитини. Крім цього, важливо створити атмосферу відкритості, де кожен може висловити свою думку.

## 3. Визначення спільних інтересів і бажань [63, с. 236].

На третьому етапі спеціалісти повинні визначити спільні інтереси та бажання батьків, довідатись про їхні очікування та сподівання від співпраці з закладом дошкільної освіти. Важливо встановити, які аспекти виховання та навчання є найбільш важливими для батьків та які їхні цінності.

## 4. Визначення ступеня зацікавленості та можливостей батьків .

Це заключний етап, на якому педагог дошкільного виховання вже можна визначити ступінь зацікавленості батьків щодо співпраці і визначити їх можливості в залученні до спільної роботи. Такі дії допоможуть адаптувати програми та заходи до реальних можливостей батьків [63, с. 236].

Можемо підсумувати, що подана методика надає вихователю ряд позитивних результатів та можливостей. По-перше, вона допомагає встановити довіру та дружні стосунки з батьками, що є ключовим для подальшої співпраці. По-друге, методика дозволяє вирішувати спільно проблеми, які виникають у процесі виховання та навчання дітей з особливими освітніми потребами, адже саме колективне обговорення дозволяє знайти оптимальні шляхи розв'язання цих проблем та обмінюватися цінним досвідом.

Привертає увагу також алгоритм дій І. Апрелевої щодо налагодження партнерської взаємодії вихователів з батьками. Педагогиня наголошує, що «роботу з батьками вихованців розпочинають із вивчення сімей, їх запитів та потреб, особливостей тієї системи виховання, що склалась у кожній конкретній родині» [4, с. 7].

Початком плідної співпраці є аналіз особистої справи кожної дитини, яку надають при вступі до закладу дошкільної освіти. Цей аналіз дозволить педагогу можливість дізнатись про склад сім'ї, освіту та місце роботи батьків, а також стан здоров'я майбутнього вихованця, що найбільш важливо. Бути обізнаним у вказаних аспектах дозволить педагогу проявити повагу до членів родини, вибудувати їх довіру та авторитет.

Важливо пам'ятати, що перші дні перебування дитини у закладі дошкільної освіти визначають її батьками як період максимальної чутливості до вимог і очікувань зі сторони закладу, тому встановлення позитивних та довірливих стосунків в цей час є надзвичайно важливим [4, с. 7].

Більше дізнатись про родини дітей допоможуть правильно складені анкети. Як правило, «анкети не повинні бути занадто довгими, на їх заповнення батьки не повинні витратити більше ніж 15-20 хвилин, запитання доцільно використовувати відкритого типу. При цьому важливо пам'ятати, що не слід запитувати про те, про що можна дізнатись з інших джерел інформації (особової справи дитини тощо)» [4, с. 7]. Треба додати, що звичні анкети і тести доцільно замінювати родинними меседжами, родинними кейсами. Ці методи дозволяють збирати інформацію від батьків більш органічним та особистим способом, що сприяє покращенню співпраці з сім'ями та підвищенню рівня довіри між педагогами та батьками.

Розпочинаючи спілкування з батьками вихованців, педагог має передусім проводити індивідуальні бесіди, які визначають наступні напрями роботи з сім'єю, загальний тон спілкування та методи залучення сімей до суспільного життя групи та закладу дошкільної освіти загалом. Перші бесіди з батьками відіграють важливу роль у встановленні довірливих і дружніх

відносин між педагогами та сім'ями. Ці розмови дають педагогу можливість краще пізнати сім'ю, де виховується дитина, їхні цінності, потреби та специфічні особливості. І завдяки цьому, педагог може створити індивідуальну стратегію співпраці, яка найкраще відповідає потребам конкретної родини.

Особливо важливим є те, щоб педагог зміг в цих розмовах продемонструвати відкритість, зацікавленість та бажання спільно працювати для кращого виховання та розвитку дитини: «досвідчений педагог має можливість переконати їх у тому, що він не лише відкритий до спілкування фахівець, але й людина, яка щиро зацікавлена в плідній співпраці і готова підтримати сім'ю» [4, с. 7].

І. Апрелева підсумовує, що «налагодження партнерської взаємодії з батьками вихованців у період їх адаптації до умов перебування в закладі дошкільної освіти вимагає не лише високого рівня професійної майстерності, але й тактовності, емпатії, рефлексії, високого культурного рівня, здібності розуміти кожного з батьків та викликати в них довіру» [4, с. 8].

Цінною видається і позиція О. Борисової [11], яка наголошує, що для здійснення педагогічного партнерства важливе розширення сфери участі батьків в організації життя освітнього закладу. Ця робота має бути цілеспрямованою, послідовною, здійснюватись постійно.

Тобто педагогічна робота з батьками повинна охоплювати різні сфери діяльності освітнього закладу. Це може бути участь батьків у прийнятті рішень щодо організації навчального процесу, участь у батьківських комітетах, зокрема в радах закладу освіти, участь у волонтерських програмах, підтримка участі батьків у святкових заходах, ініціювання різноманітних заходів для батьків щодо виховання дітей з ООП тощо.

О. Зикова також пише про поданий нижче процес встановлення взаємодії між дошкільним закладом і батьками, який містить чотири етапи [22, с. 29]. Розглянемо їх детальніше:

1. Етап «Перестановка акцентів» [22, с. 29]. На цьому етапі вихователь має зробити акцент щодо позитивного образу дитини. Зусилля вихователів спрямовані на створення доброзичливих відносин і співробітництва з батьками.

2. Етап «Трансляція знань» [22, с. 29]. На цьому етапі батькам передаються знання, які вони можуть використовувати в процесі виховання дитини вдома. Це можуть бути поради та методи спілкування з дітьми, спільні заняття або ігри.

3. Етап «Ознайомлення з проблемами батьків» [22, с. 29]. На цьому етапі вихователі дізнаються про проблеми, з якими стикаються батьки в процесі виховання дитини з ООП. Важливо створити атмосферу взаєморозуміння та партнерства, де вихователі приймають роль партнерів і спільно шукають рішення.

4. Етап «Перспективи подальшого співробітництва» [22, с. 29]. На заключному етапі визначаються перспективи подальшого співробітництва. Основна мета полягає в спільному дослідженні і формуванні особистості дитини на основі трансформації стереотипів спілкування з нею.

Можемо підсумувати, що постійна робота вихователя із батьками дітей має на меті побудувати довгострокові відносини між педагогами та батьками, сприяти взаєморозумінню, збільшенню довіри та співпраці між цими двома сторонами. Як результат, це може призвести до поліпшення освітнього процесу, підвищення досягнень дітей з ООП та створення сприятливого освітнього середовища.

### **1.3. Основні форми і методи роботи вихователя з батьками дітей з особливими потребами у закладі дошкільної освіти**

I. Априлева слушно зауважує, що робота з батьками завжди була складним завданням, і в сучасних умовах вона суттєво ускладнюється через соціальну та економічну нестабільність, спричинену російською війною з

Україною. Криза, яку переживає українське суспільство, впливає на всі його члени, включаючи дітей [4, с. 6].

Батьки та особи, які дбають про дітей, нерідко відчують невпевненість у майбутньому та власну нездатність створити необхідні умови для повноцінного виховання та розвитку дитини [50; 53; 44]. Це становить серйозну проблему, оскільки батьки виявляють розгубленість у питаннях освіти дитини, важко обирають правильний підхід до її виховання, стиль спілкування та інші важливі аспекти. У таких умовах педагогам та фахівцям, які працюють з дітьми, потрібно організувати взаємодію з батьками, враховуючи їхню особливу незахищеність та вразливість.

Співпраця вихователя з батьками дітей з особливими освітніми потребами в дошкільному закладі передбачає використання різних форм і методів роботи.

Наприклад, Л. Башкірова на прикладі педагогічної роботи з батьками в умовах спеціальної дошкільної установи для дітей з порушеннями зору вказує, що тифлопедагоги використовують різні методи та форми роботи для співпраці з батьками дітей з ООП. Основні методи включають словесні та наглядні підходи, причому акцент частіше робиться на наглядних методах [9, с. 240]. Важливо, щоб ця робота була інтерактивною, а не обмежувалася просто передачею теоретичних знань.

По суті, тифлопедагоги допомагають батькам розуміти, як виховувати та підтримувати дітей з порушеннями зору, надаючи корисні поради та спрощуючи завдання. Вони також активно залучають батьків до процесу, використовуючи ігри, практичні вправи та інші інтерактивні методи, щоб навчити батьків необхідним навичкам.

Робота з батьками також передбачає використання різних форм взаємодії, включаючи наглядно-інформативні та колективні. Розглянемо їх детальніше:

1. Словесні методи. Тифлопедагоги взаємодіють з батьками через спільні бесіди, консультації та відповіді на запитання; надають інформацію

про специфіку виховання та навчання дітей із порушеннями зору та діляться корисними порадами. Однак, важливо не обмежуватися лише передачею теоретичних знань, а також вчити батьків, як застосовувати ці знання на практиці в родинному оточенні.

2. Наглядні методи, що передбачають створення наглядних матеріалів, таких як ілюстрації, схеми, демонстраційні засоби. Ці матеріали можуть бути корисними для батьків при підтримці розвитку дитини та створенні сприятливого середовища вдома.

3. Інтерактивні методи, які спрямовані на активну участь батьків у вихованні та навчанні дитини. Це можуть бути різні ігри, практичні вправи та ситуації, що допомагають батькам розвивати необхідні навички для підтримки дитини з порушеннями зору.

4. Наглядно-інформативні форми, що поєднують створення спеціальних папок-передвижок, розміщених у дошкільному закладі, де батьки можуть отримувати корисну інформацію та рекомендації. Також можуть створюватися «куточки для батьків», де представлена візуальна інформація для їхнього ознайомлення.

5. Колективні форми, тобто батьківські збори та групові заходи, де батьки обмінюються досвідом і підтримують один одного. Це сприяє створенню спільноти батьків, які розуміють особливості виховання дітей з порушеннями зору.

Всі ці зусилля спрямовані на створення сприятливих умов для виховання та розвитку дітей з порушеннями зору, а також на формування сильної взаємодії педагогів та батьків, які розуміють особливості та потреби своїх дітей.

Найчастіше дослідники відштовхуються від поділу форм взаємодії педагога із батьками на індивідуальні та групові, а також новітні або інтерактивні. Скажімо, О. Дмитрієва, доцентка кафедри корекційної педагогіки та інклюзивної освіти, відзначає винятковість *індивідуальних форм* співпраці з батьками дітей із ООП, «які дозволяють встановити особистий контакт



педагога із кожним з батьків, а також, з'ясувати сутність педагогічної позиції сім'ї» [17].

Використання індивідуальних форм роботи в педагогічній практиці, на думку О. Дмитрієвої, має ряд значущих переваг [17], які ми розглянемо та проаналізуємо нижче:

1. Індивідуальні форми роботи дозволяють вчителю встановити особистий зв'язок з кожним батьком чи матір'ю, що сприяє більш ефективному спілкуванню та взаєморозумінню між педагогом і сім'єю. Вчителю набагато простіше створити атмосферу довіри та співпраці.

2. Діагностика потреб. Індивідуальна робота дозволяє вихователю більш детально вивчити потреби кожної окремої родини і дитини. В цьому контексті, педагогу легше виявити особливості виховання та розвитку дитини з особливими потребами.

3. Працюючи індивідуально, педагог може краще зрозуміти педагогічну позицію кожної сім'ї. Це означає розуміння цінностей, переконань, індивідуальних підходів батьків до виховання та розвитку дитини.

4. Якщо педагог виявляє помилки в вихованні чи недоліки взаємодії сім'ї та дитини, він може тактовно допомогти батькам їх розібрати і виправити. Це сприяє покращенню виховання та допомагає батькам стати більш ефективними в ролі вихователів.

5. Іноді в родині є власний досвід виховання дітей, який можна використати для покращення педагогічної роботи. Педагогу важливо вміти цей досвід інтегрувати в навчальний процес.

6. Покращення виховної ситуації. Вихователь, співпрацюючи індивідуально, може вжити дієвих заходів для покращення виховної ситуації в сім'ї, якщо вона не сприяє оптимальному розвитку дитини.

Отже, індивідуальні форми роботи дозволяють більш ефективно співпрацювати з батьками, враховуючи їхні потреби, позиції та особливості виховання дитини з особливими потребами.

Один із найбільш ефективних способів співпраці вихователя та батьків дітей із особливими освітніми потребами – це індивідуальні *бесіди* та *консультації*.

Так, І Апелєва наголошує, що «бесіда – одна з найбільш уживаних традиційних форм роботи з батьками, вона залишається найбільш оперативним та дієвим способом організації спілкування з сім'ями вихованців» [4, с. 8].

Доцільно застосовувати як планові, так і ситуативні бесіди, які часто можуть виникати з ініціативи батьків. На наш погляд, готуючись до планової бесіди, вихователь має враховувати кілька ключових аспектів. Планова бесіда має передбачуваний характер і проводиться з метою обговорення питань виховання, освіти, та розвитку дитини. Вона дозволяє педагогу і батькам визначити спільні цілі і завдання. У такій бесіді обговорюються питання, такі як успіхи та проблеми дитини, навчальні плани та програми, спільні ініціативи тощо.

Ситуативні бесіди проводяться в реакції на конкретну ситуацію або подію. Вони спрямовані на вирішення конкретних проблем або виникаючих питань. Зміст ситуативної бесіди визначається конкретною ситуацією або проблемою – це може бути, наприклад, конфлікт між дітьми. Але у будь-якому випадку педагог повинен бути готовим відповісти на запитання та допомогти знайти рішення для конкретної ситуації.

Під час ситуативних бесід вихователь дошкільного закладу «повинен уважно вислуховувати думки та міркування батьків, бути переконливим у процесі розмови, не керуватись емоціями на захист своєї думки, а застосовувати приклади, аргументувати. Необхідно позбавитись суб'єктивності у процесі спілкування з сім'ями вихованців» [11, с. 56].

Погоджуємося, що індивідуальні бесіди та консультації мають вагомий науковий та методичний потенціал у контексті взаємодії вихователів та батьків дітей з особливими освітніми потребами. Ці форми співпраці дозволяють налагодити особистий зв'язок між освітніми фахівцями та

родинами, створюючи сприятливі умови для здійснення різноманітних функцій та досягнення педагогічних цілей.

Зокрема, індивідуальні зустрічі дозволяють враховувати унікальні потреби та характеристики кожної родини та дитини із спеціальними освітніми потребами, що сприяє індивідуальному підходу та персоналізації освітнього процесу. А завдяки індивідуальності вихователі можуть надати батькам спеціалізовані поради та методики щодо виховання, навчання та розвитку дітей із особливими потребами. Це важливо для підтримки батьків у розумінні та впорядкуванні викликів, пов'язаних із такою виховницько-освітньою діяльністю.

Ще індивідуальні зустрічі також можна розглядати як психологічна підтримка для батьків, які можуть відчувати стрес, психологічну напругу та неспокій щодо майбутнього своєї дитини. Вихователі та інші спеціалісти можуть надати емоційну підтримку та розв'язати емоційні проблеми. Під час таких зустрічей можна обговорювати досягнення та прогрес дитини та вчасно реагувати на потреби у корекції та розвитку, що допомагає забезпечити більш ефективний контроль за навчанням та розвитком дитини.

Не зайвим буде додати, що у наш час дещо змінився формат проведення консультацій та бесід. Вихователі широко застосовують сучасні форми відтворення інформації за допомогою інтерактивних технологій. Звісно, використання сучасних технологій у взаємодії з батьками є доцільним і актуальним за кількома вагомими причинами. Насамперед, інтерактивні технології дозволяють розширити коло батьків, які можуть бути задіяні у вихованні [43, с. 97]. Завдяки онлайн-платформам, веб-семінарам та іншим інтерактивним інструментам, вихователі можуть легко взаємодіяти з батьками, які можуть бути обмежені фізичною відстанню або зайняті графіком роботи.

Інтерактивні технології дозволяють батькам бути більш інформованими і самостійними. Вони можуть переглядати матеріали, слухати відеолекції, проводити додаткові дослідження в зручний для них час, що надає можливість

бути більш активними учасниками виховного процесу своєї дитини. У цілому використання інтерактивних технологій сприяє покращенню комунікації між вихователями та батьками, що є важливим аспектом успішного виховання дітей.

Партнерська взаємодія між вихователями та батьками дітей з ООП у ході бесід за допомогою інтерактивних засобів можлива за таких умов:

– якщо відео-зустрічі педагогів та батьків не будуть перетворюватись на шоу, що має суто розважальний характер;

– якщо відбуватиметься полілог між вихователем та батьками (запитання та завдання для батьків, розробкам алгоритму розв'язання певних педагогічних проблем у процесі дебатів, дискусій);

– якщо буде здійснюватись рефлексія [54, с. 546].

Треба додати, що «рефлексія – розумова діяльність, що виявляється в чітких думках у вигляді констатації того, що відбувається з іншими людьми і з самою людиною» [39, с. 35]. Варто уточнити, що «педагогічна рефлексія – уміння педагогів (батьків) аналізувати власну виховну діяльність, критично її оцінювати, знаходити причини помилок, неефективності методів, що використовуються, здійснювати добір методів та прийомів, адекватних ситуації та особливостям конкретної дитини» [18, с. 223].

Можемо стверджувати, що рефлексія грає ключову роль в роботі з батьками вихованців і є важливим інструментом для покращення ефективності цієї взаємодії. Її можна розглядати як обов'язковий етап у всіх формах роботи з сім'ями вихованців, оскільки рефлексія допомагає створити зворотній зв'язок та зрозуміти, яким чином можна поліпшити співпрацю.

Після проведення заходів з батьками, рефлексія дає змогу здійснити об'єктивну оцінку та докладний аналіз, спрямований на визначення того, що пройшло добре і призвело до позитивних результатів. У той же час, рефлексія допомагає виявити помилки та причини їх виникнення, а також визначити можливості, які можуть бути використані в подальшій співпраці.

Що стосується *колективних* методів педагогічної роботи із батьками, то О. Дмитрієва наголошує, що батьківські збори є основною формою колективної роботи з батьками завдяки своєму потенціалу: «добре підготовлені і проведені батьківські збори сприяють створенню єдиного колективу педагогів і батьків, мобілізації його на розв'язання конкретних проблем життя і виховання дітей у сім'ї» [17].

Батьківські збори допомагають об'єднати педагогічний персонал та батьківський колектив в єдину спільноту, що сприяє зміцненню партнерських відносин та обміну досвідом інтеракції з дітьми. Під час таких зборів можуть обговорюватися конкретні проблеми і завдання, що стосуються життя та виховання дітей. Тобто ця форма колективної роботи може бути платформою для спільного пошуку рішень певної проблеми.

А. Колупаєва у «Путівнику для батьків дітей з особливими освітніми» наголошує, що *спільні свята* та виховні заходи у інклюзивній групі є надзвичайно ефективною формою співпраці між батьками та педагогами [28, с. 186].

Це пояснюється низкою переваг та можливостей спільних свят та заходів. По-перше, вони об'єднують батьків різними потребами в один колектив. Не менш вагому роль відіграє й можливість для батьків розслабитись та забути про турботи щодо особливих потреб своєї дитини.

Спільні заходи також створюють позитивну атмосферу для всіх учасників, включаючи дітей. Вони допомагають створити сприятливий клімат для співпраці та навчання, що сповнений атмосферою добра та передчуттям свята, наприклад Нового Року.

Також залучення батьків до підготовки та проведення свят дає їм можливість реалізувати свою креативність та творчі здібності. Вони придумують костюми, виготовляють обладнання та подарунки, що збагачує загальний досвід [Колупаєва, с. 186].

Крім того, спільні заходи сприяють взаємодопомозі між батьками. Вони можуть щось порадити один одному, ділитися досвідом та знаннями щодо виховання та догляду за дітьми.

Отже, спільні свята та виховні заходи сприяють зміцненню командного духу та спільної підтримки серед батьків і спеціалістів. Вони допомагають створити атмосферу довіри та розслаблення, де батьки можуть відпочити та забути про труднощі, пов'язані із вихованням дітей з особливими освітніми потребами.

У процесі співпраці з батьками, що виховують дітей з особливими освітніми потребами, важливо також враховувати та сприяти толерантному та гуманному ставленню дітей один до одного. Робота з батьками дітей з загальним рівнем розвитку може грати ключову роль у формуванні позитивних ставлень та розуміння особливостей інших дітей в інклюзивному середовищі.

Одним із способів досягнення цієї мети О. Шадюк називає спільний перегляд короткометражних *мультфільмів*, які допомагають батькам відповісти на такі запитання: «Як пояснити своїй дитині про дітей з особливими освітніми потребами?» та «Як навчити свою дитину бути доброю, справедливою та небайдужою?» [63, с. 237].

Мова йде, зокрема, про перегляд короткометражних фільмів, таких як «Скарлет» (про дівчинку, яка втратила одну ногу і відчувала свою несхожість), «Про Дмитрика» (історія про хлопчика з ДЦП та дівчинку, яка з ним подружилась завдяки добрим порадам її мами), «Тамара» (про дівчинку, яка не чує та не може говорити, але має прекрасне відчуття ритму, гарну пластику та величезне бажання стати балериною), «Вальсовий дует» (про обдарованих дівчаток-сіамських близнюків, які чудово грають на фортепіано), «Мотузки» (про хлопчика з ДЦП та дівчинку, яка йому допомагала в класі) [63, с. 237] та багато інших.

Цінність цих фільмів у тому, що вони допомагають батькам та їх дітям розуміти та приймати особливості інших дітей, навчаючи їх бути більш

доброзичливими та толерантними. Відповідно, перегляд таких фільмів може стати ефективним засобом формування позитивних ставлень та сприяти створенню гуманного середовища для всіх дітей в інклюзивному закладі дошкільної освіти.

Зупинимося детальніше на нетрадиційних формах взаємодії з батьками вихованців з ООП.

Метод *кейс-стаді*, або аналіз конкретних ситуацій, є потужним і ефективним інструментом для навчання батьків навичкам прийняття рішень та вирішення проблем. Цей метод передбачає реалістичний аналіз практичних ситуацій та спонукає батьків долати труднощі, знаходити рішення щодо виховання та освіти дітей з особливими потребами.

Н. Черепаня зауважує, що при аналізі конкретних ситуацій «особливо важливо те, що тут поєднується індивідуальна робота з проблемною ситуацією і групове обговорення пропозицій, підготовлених кожним членом групи. Це дозволяє розвивати навички групової, командної роботи, що розширює можливості для вирішення типових проблем» [58, с. 171].

Отже, завдяки цьому методу батьки навчаються аналізувати інформацію, визначати ключові проблеми та шукати альтернативи, а також розвивають критичне мислення і вміння приймати обґрунтовані рішення. Метод кейс-стаді часто включає в себе групові обговорення, тобто батьки та вихователь працюють над аналізом ситуацій разом, обмінюються ідеями і рішеннями.

Кандидат педагогічних наук Н. Черепаня також говорить про актуальність у роботі із батьками методів «мозковий штурм» та «реверсивна мозкова атака» [58, с. 171].

Тож, мозковий штурм» – це метод колективної розумової діяльності, дозволяє досягти розуміння один одного, коли загальна проблема є особистою для цілої групи. Натомість «реверсивна мозкова атака» – цей метод відрізняється від «Мозкового штурму» тим, що замість відстрочки оціночних дій пропонується проявити максимальну критичність, вказуючи на всі

недоліки і слабкі місця процесу, системи, ідеї. Цим забезпечується підготовка ідеї, спрямованої на подолання недоліків.

Погоджуємося із педагогами, що метод «мозкового штурму» та «реверсивна мозкова атака» є цікавими і корисними інструментами для роботи з батьками. Вони дозволяють створити сприятливу атмосферу для колективної думки, розвивати критичне мислення та сприяти пошуку рішень на основі спільних обговорень. Для успішного впровадження цих методів важливо створити відкрите та комунікативне середовище для обговорення і враховувати ідеї та думки кожного батька. Також слід розглядати ініціативи та обговорені питання як потенційні джерела покращення взаємодії між батьками та освітнім закладом.

Метод «*колективного запису*» – це цікавий спосіб залучення батьків до участі в розв’язанні конкретних проблем або питань, пов’язаних з дітьми та освітнім процесом. Він реалізовується таким чином: «Кожен з учасників отримує записну книжку або аркуш паперу, де сформульована проблема і даються інформація або рекомендації, необхідні для її вирішення. Батьки незалежно один від одного, визначають найбільш важливі для них рекомендації, заносять в записну книжку» [58, с. 170].

Основна перевага методу «колективного запису» полягає в тому, що він дозволяє залучити батьків до участі у вирішенні питань, враховуючи їхні індивідуальні думки та ідеї. Цей метод також допомагає педагогам отримати різні погляди на проблему та знайти більше можливих рішень. У результаті цього колективного процесу батьки відчують більшу відповідальність та відчуття спільності у вирішенні питань, пов’язаних з освітою їхніх дітей.

Зустріч, підготовлена у формі *майстер-класу*, передбачає, що вихователі, батьки або запрошені фахівці дитячого садка можуть провести маленький урок, тобто поділитися досвідом з виховання та розвитку дітей, продемонструють свої досягнення в тій чи іншій області [58, с. 171]. Попередньо вихователь визначає тему зустрічі, враховуючи запити батьків.



Майстер-класи, проведені психологами, соціальними педагогами або запрошеними експертами, можуть бути надзвичайно корисними для вихователів та батьків в інклюзивних групах. Основна мета таких майстер-класів – надати конкретні засоби та методи, які сприятимуть розвитку дітей з особливими потребами

Батьківські *тренінги* є активною та ефективною формою роботи з батьками, які бажають покращити свої відносини зі своєю дитиною та розвинути необхідні навички виховання. Зазвичай ці тренінги проводить психолог, і вони включають 5-8 занять [26, с. 183]. Однак, для досягнення максимального ефекту, важливо, щоб обидва батьки брали участь у тренінгу – це допомагає зміцнити згоду щодо підходів до виховання та підвищити їхню участь в розвитку дитини.

Проведення батьківського тренінгу передбачає обговорення різних тем, спрямованих на поліпшення взаємодії батьків та дітей. Наприклад, однією з тем може бути «Дитячі страхи», де батьки вивчають як розуміти та реагувати на емоційний вираз своєї дитини. Іншими можливими темами є «Улюблена іграшка», «Мій казковий образ», «Спогади дитинства» і інші, які сприяють розвитку навичок аналізу та планування виховання.

Ці тренінги допомагають батькам покращити свої навички виховання, розуміти потреби дитини з ООП та реагувати на них. Це дозволяє створити позитивні та підтримуючі відносини в сім'ї і покращити загальний розвиток дитини та взаємодію між батьками та вихователями.

Н. Лисенко, крім сказаного вище, говорить про актуальність наочно-інформаційних форми роботи, такі як виставки дитячих робіт, реклама книг та публікації у періодиці, а також використання Інтернету. На сьогодні деякі із них є дуже поширеними та ефективними способами сприяти взаємодії між вихователями та батьками у сфері сімейного виховання.

Виставки дитячих робіт дозволяють дітям продемонструвати свої досягнення та креативність, а також поділитися ними з батьками. Батьки

можуть побачити конкретні результати роботи своєї дитини, що сприяє зближенню та підтримці [37, с. 319].

Реклама книг та періодики, спрямована на сімейне виховання, надає батькам доступ до інформації, яка допомагає вдосконалити їхні навички виховання та розуміння потреб своєї дитини. Публікації в цих джерелах часто містять поради, рекомендації та історії успіху, що надають корисний контент.

Крім цього, можемо додати, що Інтернет є широкодоступним та досить зручним засобом зв'язку між педагогами та батьками. А спеціалізовані веб-сайти та платформи можуть надавати матеріали, відеоуроки, чати для обговорення, форуми та інші інтерактивні ресурси. Це дає батькам змогу отримати доступ до інформації та підтримки на зручних для них умовах.

Однак В. Афтаназів наголошує, що очікувану ефективність забезпечує раціональне поєднання різних форм роботи. «Як свідчить досвід, у роботі з батьками слід уникати готових оцінних суджень про виховання, допомагати їм у виробленні вміння особисто спостерігати за власною дитиною, відкривати в ній нові якості й риси» [6, с. 117].

Отже, сім'ї мають велике значення в розвитку особистості дитини. В самій сім'ї закладаються моральні цінності, норми поведінки та формується світогляд маленької дитини. Дитина спостерігає і наслідує кожне слово і вчинок дорослих членів родини. Тому важливо, щоб вихователю вдалося встановити ефективний контакт і співпрацю з батьками дітей з особливими освітніми потребами.

## **Висновки до розділу 1.**

Взаємодія між сім'єю дитини з особливостями розвитку та закладом дошкільної освіти – це складний та тривалий процес, який вимагає від педагогів і батьків терпіння, творчості та взаєморозуміння. У цьому процесі реалізується принцип партнерства та діалогу. Вихователю необхідно підтримувати відкритий та дружній зв'язок з батьками, де вони можуть обговорювати свої питання, проблеми та здобувати поради. Такий контакт допомагає батькам краще розуміти потреби своєї дитини та долучатися до її виховання та навчання. Також, це сприяє створенню спільного фронту для розв'язання проблем і подолання викликів, з якими можуть стикатися діти з особливими освітніми потребами.

Здійснюючи взаємодію в партнерському дусі, педагоги та батьки спільно працюють над вихованням та розвитком дитини. Вони діляться знаннями, досвідом, інсайтами та різними методами, сприяючи оптимальному розвитку дитини. Важливо враховувати індивідуальні потреби та можливості кожної дитини з ООП, орієнтуючись на їхній особистий розвиток.

Індивідуальні та колективні форм взаємодії між педагогами та батьками є основним засобом забезпечення ефективної взаємодії. Вони дозволяють обговорювати різні аспекти виховання та освіти дитини, враховувати її потреби та досягнення. В результаті такої взаємодії формується спільне бачення мети та завдань виховання, що сприяє покращенню якості освіти для дітей з особливостями розвитку.

## РОЗДІЛ 2

### ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА ВИХОВАТЕЛІВ І БАТЬКІВ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ В ЗДО

#### **2.1. Діагностика стану проблеми, визначення мети та завдання роботи**

Для проведення практичної частини нашого дослідження ми провели уточнення понять «дитина з інвалідністю», «дитина з особливими потребами», та «дитина з особливими освітніми потребами». Теоретичний аналіз нормативних документів виявив, що діти з інвалідністю (або особливими потребами) – це діти, які мають фізичні, інтелектуальні, сенсорні або рухові обмеження, а також психоемоційні проблеми, які потребують комплексної допомоги через соціальні, психологічні, та медичні обмеження [46; 48]. Ці порушення можуть призвести до суттєвих обмежень у житті дитини і спричинити соціальну дезадаптацію, втрату самоконтролю та ускладнення в самообслуговуванні, руханні, спілкуванні та інших аспектах.

Згідно з поглядами видатних педагогів, в педагогіці найбільш доцільним підходом є концентрація уваги на потребах дитини, а не на її порушеннях. Тому у процесі освіти і виховання дітей з порушеннями розвитку доцільніше використовувати термін «діти з особливими освітніми потребами».

Однак важливо відзначити, що це поняття охоплює не лише дітей з інвалідністю, а також внутрішньо переміщених осіб, дітей-біженців та дітей, які потребують тимчасового або постійного захисту, а також обдарованих дітей. Отже, в рамках нашого дослідження ми використовуємо термін «діти з особливими освітніми потребами», і вказуємо, що ми маємо на увазі дітей з інвалідністю, які навчаються в інклюзивних групах закладу дошкільної освіти

Сімейне виховання та виховання в закладах дошкільної освіти є невід'ємними складовими процесу формування повноцінних громадян. Педагоги та батьки спільно виховують одних і тих самих дітей, мають спільні

цілі та завдання у вихованні. Така співпраця надає можливість краще розуміти дітей з особливими освітніми потребами, дивитися на них з різних кутів зору та в різних ситуаціях. Це означає спільний підхід до розуміння їхніх індивідуальних особливостей та спільну роботу у подоланні негативних вчинків та формуванні цінних життєвих орієнтацій.

Але якщо ця взаємодія є суперечливою або конфліктною, то це може призвести до соціальної дезадаптації дитини, загострення відносин між закладом дошкільної освіти і сім'єю, взаємного непорозуміння та зниження ефективності виховних впливів на дитину.

Основою успішної педагогічної роботи є принципи довіри, поваги, підтримки, взаємодопомоги та терпимості один до одного. Дітей, батьків та педагогів дошкільного виховання об'єднують спільні турботи та проблеми, і результати вирішення цих питань істотно залежать від якості їх взаємодії [38].

Організація педагогічної роботи вихователів і батьків дітей з особливими освітніми потребами в закладах дошкільної освіти (ЗДО) є вельми важливою в сучасному суспільстві, де відбувається процес педагогізації суспільства в цілому і сімей в особливості. Співпраця між вихователями та батьками дітей з особливими освітніми потребами направлена на включення батьків до виховної роботи з дітьми, спільне розв'язання педагогічних завдань і формування якісної освіти та виховання для цієї категорії дітей.

Загальним завданням педагогічної роботи вихователів із батьками є створення сприятливих умов для якісної освіти, професійної орієнтації дітей, а також формування моральності і культури поведінки. Спільна діяльність вихователів та батьків має вирішувати такі сімейно-педагогічні завдання:

1. Формування правильних уявлень у батьків щодо їхньої ролі в вихованні дитини.
2. Підкреслення важливості участі батьків в освітньому процесі закладу дошкільної освіти.
3. Формування психолого-педагогічної культури батьків.

4. Розширення розуміння значущості співпраці між сім'єю та дошкільним закладом, а також ролі вихователів у створенні гармонійних відносин між батьками і дітьми.

5. Здійснення педагогами дієвих методів вивчення сім'ї, впровадження діалогових і співробітницьких форм взаємодії з батьками, організація спільних заходів для батьків та дітей.

Такий підхід сприяє покращенню спільної роботи вихователів і батьків для досягнення важливих цілей у вихованні та освіті дітей з особливими освітніми потребами в закладах дошкільної освіти.

Будь-яке дослідження передбачає наявність трьох етапів [59].

Перший етап дослідження, який є діагностичним, включає в себе збір інформації щодо проблем, взаємин, уявлень батьків та педагогів щодо особливостей педагогічної роботи вихователів і батьків дітей з особливими освітніми потребами в закладах дошкільної освіти. Основні завдання першого етапу включають виявлення рівні взаємодії батьків і педагогів:

1. Аналіз уявлень батьків щодо їхньої ролі у вихованні дитини.
2. Дослідження участі батьків у батьківських зборах та інших формах комунікації вихователя із батьками.
3. Аналіз особливостей батьківської взаємодії із вихователями ЗДО.
4. Вивчення ставлення вихователів до педагогічної роботи із батьками дітей з ООП.

Організація правильної роботи вихователя та батьків означає усунути протиріччя та створити однорідне та комфортне розвиваюче середовище, в якому дитина почуває себе вільною та рівноправною особистістю. Взаємодія між сім'єю та ЗДО базується на загальній меті - створенні партнерства між усіма учасниками освітнього процесу. Основним завданням цієї взаємодії є забезпечення якісної освіти, виховання моральності та культури поведінки, а також формування потреби в здоровому способі життя.

Якщо дитина має особливі освітні потреби, то педагогічна робота вихователя та батьків набуває особливого значення, оскільки від правильної

взаємодії залежить соціалізація дитини з особливими освітніми потребами взагалі, а також якість життя сім'ї. Взаємодія між сім'єю та освітнім закладом стає ключовим фактором у забезпеченні успішного розвитку та інтеграції цих дітей в суспільство.

Констатувальний експеримент здійснювався на базі закладу дошкільної освіти № 49 Бахмутської міської ради Донецької області. У ньому брали участь 29 батьків дітей з особливими освітніми потребами та 8 вихователів інклюзивних груп.

На основі аналізу напрацювань педагогів, нами було виділено 3 рівні педагогічної взаємодії вихователів і батьків дітей з особливими освітніми потребами в ЗДО:

1. Низький (початковий) рівень:

- часткове розуміння батьками особливостей дітей з ООП;
- недостатня готовність спілкуватися з батьками цих дітей;
- обмежена усвідомленість важливості взаємодії вихователів із батьками.
- невпевненість у власних знаннях та можливостях у роботі з цією категорією дітей.

У цілому, низький (початковий) рівень характеризується недостатньою націленістю на співпрацю з боку батьків і вихователів. Батьки та вихователі можуть відчувати брак знань і навичок, пов'язаних з освітою дітей з особливими освітніми потребами. Вони не до кінця розуміють важливість співпраці та партнерства у вихованні цих дітей.

2. Когнітивний рівень:

- наявність професійно-педагогічних знань.
- розвиненість умінь, які дозволяють взаємодіяти вихователям із батьками дітей з ООП.
- розуміння важливості взаємодії та партнерства ЗДО з батьками.

Тобто когнітивний рівень передбачає наявність певних знань та розуміння особливостей виховання дітей з особливими освітніми потребами.

Батьки і вихователі розуміють, як працювати разом та практикують ці навички на практиці. Однак їхні співпраця обмежується видами та формами взаємодії та є більш ситуативною, ніж спланованою.

### 3. Діяльнісний рівень:

– володіння компетенціями для адекватного застосування знань в практиці;

– здатність батьків та педагогів брати активну участь у керуванні вихованням дитини з особливими освітніми потребами.

– готовність до постійного саморозвитку та вдосконалення власних навичок.

Загалом діяльнісний рівень характеризується активною практичною націленістю на співпрацю та партнерство. Батьки і вихователі не лише розуміють важливість спільної роботи, але і здатні до практичної реалізації цих знань. Вони докладають спільних зусиль у вихованні та навчанні дітей з особливими освітніми потребами, беруть участь у прийнятті рішень та спільно працюють над освітою та вихованням дітей з ООП.

З батьками та вихователями було проведене анкетування (див. Додаток А.–Б.) з метою виявлення рівня педагогічної роботи вихователів та батьків дітей з ООП.

Результати нашого опитування вказують на декілька важливих аспектів щодо відношення батьків дітей з особливими освітніми потребами у дошкільному закладі освіти (ЗДО).

Щодо першого запитання *«Як ви оцінюєте важливість батьківської ролі у вихованні дитини з особливими освітніми потребами у період навчання у ЗДО»*, то 10 (34.5%) учасників опитування вважають, що виховання у дошкільний період цілком покладається на вихователів. У той же час 16 (55.2%) респондентів визнали, що через роботу або певні проблеми вони можуть приділяти час вихованню дитини лише дозовано. Це свідчить про велику кількість батьків, які обмежені у часі для активної взаємодії зі своєю



дитиною. І тільки 3 батьків (10.3%) батьків вважають, що їхня роль є критично важливою у вихованні дитини в ЗДО.

Щодо труднощів, які батьки найчастіше зазнають у вихованні дитини з особливими освітніми потребами, то результати показують різноманітність таких проблем. Психологічні труднощі та проблеми соціального характеру визнані основними труднощами виховання дитини з ООП для більшості батьків (10 осіб або 45%). Це може вказувати на необхідність психологічної підтримки та розвитку соціальних навичок для батьків цих дітей.

Проблеми із вихованням та освітою дитини були відзначені 24% учасників опитування як найважливішу проблему, що свідчить про необхідність підвищення рівня інформованості і навичок в цих сферах серед батьків. Крім цього, фінансові проблеми найбільше турбують 10% батьків, а проблеми зі здоров'ям дитини – це 21% опитаних.

Загальний аналіз даних вказує на те, що батьки дітей з ООП найбільше стикаються з психологічними та соціальними труднощами в процесі виховання та освіти своїх дітей. Це підкреслює важливість психологічної підтримки та розвитку соціальних навичок для батьків цільової групи.

По питанню про володіння методами та підходами до виховання дитини батьками, 11 (48%) батьків відчувають недостатність знань та навичок. 21% батьків зазначають, що покладають виховання своєї дитини на спеціалістів, тобто їм не надто потрібні спеціальні навички. Крім цього, ми встановили: 31% батьків вважають, що володіють усіма потрібними для них методами виховання дитини.

Щодо впливу освітніх курсів чи порад фахівців на уявлення батьків про батьківську роль та виховання дитини з ООП, результати опитування показали наступне. 63% батьків не відчули впливу таких заходів на їхнє уявлення про батьківську роль, 25% стверджують, що ці заходи дещо змінили їхні уявлення, а 12% відзначили значущий вплив і поліпшення їхньої ролі у вихованні.

За результатами опитування, було виявлено, що тільки 27% батьків регулярно відвідують батьківські збори, організовані закладом дошкільної

освіти. Це свідчить про їхню активність та бажання бути дієвими учасниками освітнього процесу своєї дитини.

Також 54% батьків відвідують батьківські збори час від часу, але не завжди. Це може бути пов'язано з їхніми іншими зобов'язаннями чи нестабільним графіком. Але, на жаль, 19% батьків практично ніколи не відвідують батьківські збори, пояснюючи це своєю зайнятістю на роботі або іншими справами. Отже, важливою є потреба у донесенні важливості таких форм взаємодії як батьківські збори.

Переходимо до запитання *«Як часто ви спілкуєтеся з вихователями про освіту та виховання вашої дитини?»*. де ми також поцікавилися, як часто батьки спілкуються з вихователями про освіту або виховання їх дитини. За результатами підрахунку, 32% батьків підтримують регулярний контакт і спілкуються з вихователями щодо освіти та виховання своєї дитини, що свідчить про їхню відкритість до співпраці та бажання бути інформованими про розвиток дитини в дошкільному закладі.

Трошки більше, а саме 51% батьків спілкуються з вихователями лише у випадках необхідності. Вони, можливо, не відчують необхідності у регулярному спілкуванні, але готові звертатися до вихователів у важливих ситуаціях.

Але 17% батьків майже не спілкуються з вихователями, пояснюючи це відсутністю потреби у такому спілкуванні, що свідчить на загальну потребу у залученні цієї категорії батьків до більш активної взаємодії та співпраці із ЗДО. Можемо також говорити, що існує певний потенціал для покращення комунікації між батьками і вихователями, зокрема серед тих батьків, які рідко спілкуються зі співробітниками дошкільного закладу.

На основі результатів відповідей на запитання *«Як ви вважаєте, чи потрібно покращити взаємодію між батьками та вихователями в ЗДО?»* можна висунути такі висновки. 10 батьків (34,5%) вважають, що необхідно покращити взаємодію між батьками та вихователями в дошкільних закладах. Вони вважають, що для цього слід забезпечити більше зустрічей та спільних

заходів для обговорення питань виховання та навчання дітей. Це свідчить про їхню готовність брати активну участь у вихованні своєї дитини і бажання бути більш інформованими.

14 батьків (48,3%) також вважають, що потрібно покращити взаємодію, але вони віддають перевагу інтерактивним формам комунікації, таким як відео-уроки. Це може бути пов'язано з їхнім обмеженим часом, але вони все одно прагнуть бути залученими до виховання своєї дитини.

5 (17,3%) батьків вважають, що у покращенні взаємодії немає необхідності. Ймовірно, вони задоволені існуючим станом речей або вважають, що виховання дітей цілком покладається на фахівців дошкільного закладу.

Отже, більшість батьків вбачає важливість покращення взаємодії між батьками та вихователями, і це може бути корисним для покращення процесу виховання та навчання дітей.

Ми з'ясували думку батьків щодо того, чи вихователі враховують їх побажання у вихованні дитини. 14 батьків (48%) вважають, що вихователі завжди враховують їхні побажання та потреби в вихованні дитини. Крім цього, 10 респондентів (34,5%) відповідають, що вихователі також враховують їхні побажання, але приймають рішення щодо ефективності пропозицій. І насамкінець 5 батьків (17,3%) не подають побажань, оскільки вважають, що вихователі знають свою роботу.

Крім цього, ми вмістили до анкети перехресне питання «Чи враховуєте Ви побажання вихователів ЗДО у контексті виховання вашої дитини?» і отримали дещо відмінні, від попереднього відповіді. Так, тільки 9 батьків (31%) надають велику вагу порадам вихователів і вважають їх критично важливими для виховання дитини.

10 батьків (34%) відповідають, що інколи прислухаються до порад вихователів, але не завжди дотримуються їх. І у той же час 10 батьків (34%) не дотримуються порад вихователів і вважають, що вони достатньо володіють методами виховання самостійно.

Тобто результати свідчать про різний підхід батьків до сприйняття порад вихователів та навпаки порад батьків вихователями. Більше батьків зауважують, що вихователі враховують їхні побажання, ніж вони дотримуються рекомендацій педагогічних працівників ЗДО.

Враховуючи отримані результати, було встановлено рівні педагогічної взаємодії вихователів і батьків дітей з особливими освітніми потребами в ЗДО (за уявленнями батьків) – див. рис. 2.1.

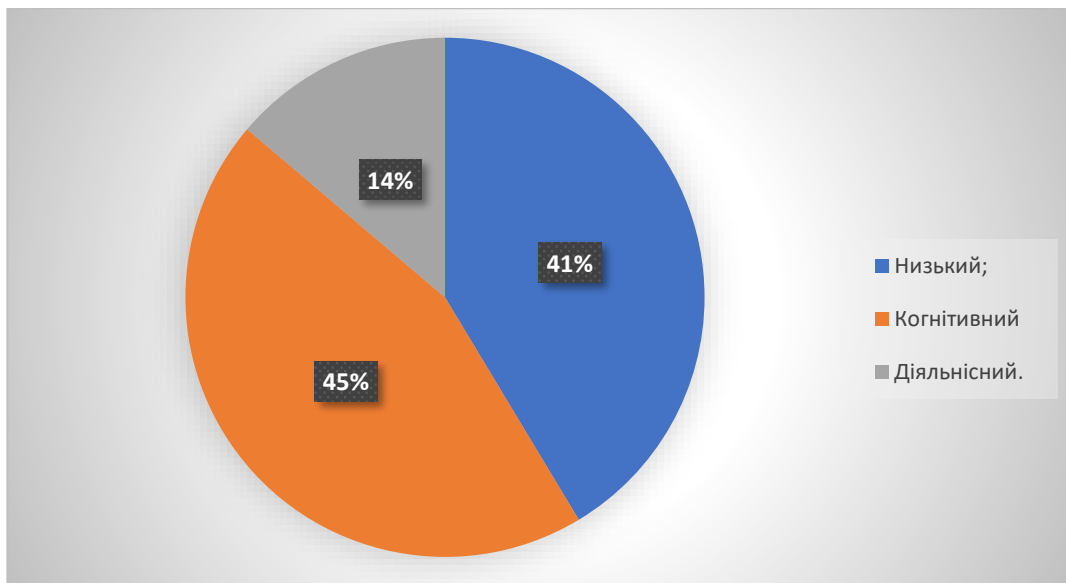


Рис. 2.1. Рівні педагогічної взаємодії вихователів і батьків дітей з ООП в ЗДО (за результатами опитування батьків).

Як видно із рис. 2.1., серед батьків переважає **когнітивний рівень** взаємодії із вихователями ЗДО (13 осіб або 44,8%). Основна частина батьків вважає, що вони мають певні знання і розуміння про виховання дітей з особливими освітніми потребами, тому взаємодія із педагогами формується на рівні знань та уявлень.

Дуже велика кількість батьків володіють тільки **низьким (початковим)** рівнем педагогічної взаємодії із ЗДО (12 осіб, тобто приблизно 41,4% опитаних). Це свідчить про те, що ці сім'ї поки що не мають глибокого розуміння або знань щодо виховання дітей з особливими освітніми потребами, погано йдуть на контакт із вихователем, часто уникають батьківських зборів.

Найбільш бажаний для нас **діяльнісний** рівень зауважений тільки у 13,8% опитаних (4 батьків). Тобто, дуже мало батьків володіють компетенціями для активного виховання дитини з особливими освітніми потребами, вміють взаємодіяти з вихователями у плані педагогічних дій, знаходять час на певні заходи.

З цього аналізу видно, що опитані батьки потребують програми розвитку батьківської компетентності щодо співпраці із вихователем у плані виховання дітей з особливими освітніми потребами. Важливо надавати батькам доступ до освітніх ресурсів та консультацій, щоб підняти рівень педагогічної взаємодії на більш високий, діяльнісний рівень.

Крім цього, нами було підготовлено анкету для опитування педагогів щодо їхнього бачення проблем та перспектив роботи із батьками дітей з ООП. Також ми використовували методи бесіди, аналізу журналів вихователів, що дозволили сформуванню більш повну картину.

На основі результатів опитування 8 вихователів ЗДО становиться зрозумілим, що багато батьків дітей з особливими освітніми потребами стикаються з великими труднощами у психологічному і соціальному плані, зокрема в сімейному оточенні (50% опитаних). Зокрема, психологічний стрес, відчуття ізоляції та нерозуміння їхнього стану в суспільстві є серйозними труднощами, які важко подолати.

Поширені також труднощі в вихованні та освіті дитини з особливими освітніми потребами (ще 37,5%). На думку педагогів, більшість батьків не володіє достатніми знаннями та навичками, необхідними для ефективного виховання та освіти своєї дитини, і це створює для них значні труднощі.

Отже, враховуючи ці результати, важливо надавати підтримку та ресурси для підтримки батьків дітей з особливими освітніми потребами, зокрема в галузі психологічної підтримки, освітньої підготовки тощо.

На питання про те, чи надають вихователі поради батькам у подоланні труднощів при вихованні дітей з особливими освітніми потребами, відповіді наступним чином: 3 вихователі (37,5%) стверджують, що вони добре

встановлюють контакт із батьками та консультують їх. Також 3 педагоги (37,5%) намагаються надати допомогу, але вони помітили, що батьки часто погано йдуть на контакт. І один із опитаних (12,5%) наголосив, що майже не проводить такої практик.

З цих відповідей видно, що деякі вихователі намагаються активно співпрацювати з батьками і надавати їм поради, але багато із них зіштовхуються із небажанням сімей іти на контакт та слухати певні поради.

За отриманими результатами, стосовно того, як часто батьки ваших вихованців відвідують батьківські збори у ЗДО, можна сказати наступне: 3 відповіді (37,5%) показують, що деякі батьки відвідують батьківські збори регулярно, майже всі завжди присутні. І 6 респондентів (75%) наголосили, що здебільшого на батьківські збори приходить близько 70% батьків. З цього можна зробити висновок, що батьки у цьому ЗДО, більш-менш активно відвідують батьківські збори, але не завжди всі присутні.

Щодо активної участі батьків у підготовці та проведенні святкових заходів та інших подій, результати наступні: 4 відповіді (50%) свідчать про те, що батьки завжди готові допомогти та приймати участь і ще 4 відповіді (50%) показують, що батьки переважно активно беруть участь у підготовці до свят. Передбачений варіант «Ні, батьки зазвичай не беруть активну участь у підготовці та проведенні заходів» не дістав підтримки.

За цими результатами видно, що багато батьків у цьому ЗДО демонструють активну участь у підготовці та проведенні святкових заходів та що є позитивним аспектом взаємодії батьків та закладу дошкільної освіти.

Наявність інтересу батьків до порад і рекомендацій вихователів щодо виховання їхніх дітей є досить проблематичним питанням, і більшість батьків не завжди слухають поради та рекомендації, які надаються вихователями. Це може впливати на ефективність взаємодії між батьками та закладом дошкільної освіти у вихованні дітей з особливими освітніми потребами.

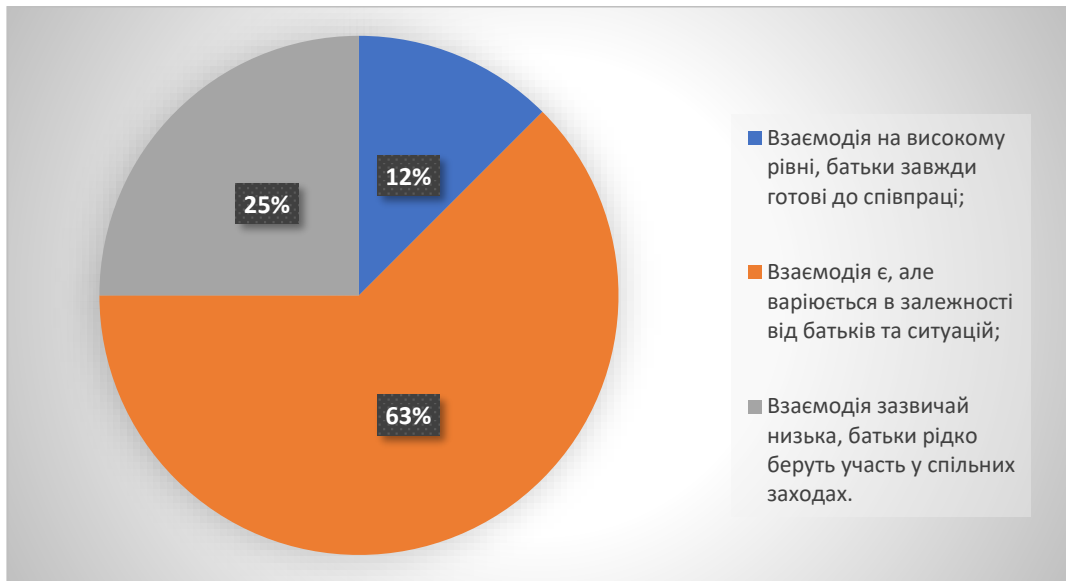
Перш за все, 3 від 8 вихователів (37,5%) вказали, що деякі батьки завжди слухають поради вихователів та активно стараються їх виконувати, що

свідчить про позитивний рівень інтересу та готовності батьків до співпраці. Інші 2 відповіді (25%) показують, що для деяких батьків інтерес не завжди виражається в постійному слуханні порад. Іноді вони відчують цю потребу, а іноді ігнорують рекомендації вихователів. Але у той же час 4 вихователі (50%) говорять, що у більшості батьків інтерес до порад та рекомендацій вихователів є низьким, тому сім'ї зазвичай ігнорують поради та вважають, що володіють методами виховання самостійно.

На основі отриманих результатів опитування вихователів, щодо частоти спілкування з батьками поза батьківськими зборами, можна зробити наступні висновки: 1 із 8 відповідей (12,5%) свідчить про те, що батьки регулярно спілкуються з вихователями та завжди готові обговорювати питання виховання та розвитку своїх дітей.

Натомість 3 відповіді (37,5%) показують, що батьки спілкуються з вихователями іноді, коли виникають особливі ситуації чи проблеми. І, на жаль, 4 відповіді (50%) свідчать, що більшість батьків майже ніколи не спілкуються зі своїми вихователями поза батьківськими зборами. Це може вказувати на низький рівень інтересу чи потреби батьків у співпраці та обговоренні питань виховання своїх дітей.

На основі отриманих результатів опитування вихователів щодо загального рівня взаємодії між батьками та вихователями у їх групі ми побудували діаграму – рис. 2.2.



*Рис. 2.2. Загальний рівень взаємодії між батьками та вихователями (за опитуванням вихователів)?*

Із рис. 2.2. можна зробити наступні висновки. Тільки 12,5% вихователів вважають, що взаємодія із батьками організована на високому рівні, батьки завжди готові до співпраці. Це може свідчити про те, що в цій групі батьки виявляють великий інтерес і активно беруть участь у вихованні та навчанні своїх дітей.

Більшість респондентів, а саме 5 вихователів (62,5%) відзначають, що взаємодія із батьками наявна, але варіюється в залежності від батьків та ситуацій. Це може вказувати на те, що вихователі сприймають різноманітність рівнів активності батьків та стараються пристосовувати взаємодію до конкретних обставин.

2 відповіді (25%) свідчать про те, що взаємодія зазвичай низька, батьки рідко беруть участь у спільних заходах, що може вказувати на відсутність інтересу чи потреби батьків у активній співпраці з вихователями.

Для забезпечення успішної взаємодії між батьками і вихователями важливо враховувати отримані результати і створювати умови для активної співпраці на рівних з боку обох сторін.



Узагальнюючи отримані результати констатувального експерименту, відзначимо, що організація педагогічної роботи вихователів і батьків дітей з особливими освітніми потребами в ЗДО потребує удосконалення:

1. Співпраця вихователів і батьків вимагає підвищення рівня довіри та відкритого спілкування. Важливо встановити ефективний обмін інформацією про розвиток та потреби дитини;

2. Необхідно продумати систему заходів та методів для того, аби покращити педагогічну роботу вихователів і батьків дітей з особливими освітніми потребами в ЗДО;

2. Вихователі та батьки повинні взаємодіяти у питаннях розвитку соціальних навичок та самостійності дітей, покращувати освітні навички вихованців.

## **2.2. Реалізація педагогічної роботи вихователя і батьків дітей з особливими освітніми потребами**

Організація педагогічної роботи вихователів і батьків дітей з особливими освітніми потребами в закладах дошкільної освіти (ЗДО) є важливою складовою успішного розвитку та виховання цих дітей. Вона вимагає пильності, взаємодії, та спільних зусиль з боку обох сторін – вихователів та батьків.

Діти з особливими освітніми потребами потребують підтримки та педагогічної допомоги, щоб розвивати свій потенціал та досягати успіху в навчанні та житті загалом. Вихователі мають спеціалізовані знання та навички, які дозволяють їм створювати інклюзивне середовище та враховувати індивідуальні потреби кожної дитини, що робить їх досвід цінним для батьків і навпаки.

Тобто співпраця вихователів і батьків є важливою, оскільки вони можуть об'єднати зусилля для оптимального розвитку дитини. Вихователі можуть надавати батькам поради та рекомендації щодо виховання та навчання вдома,

а батьки можуть поділитися своїми знаннями та ресурсами, які допоможуть створити сприятливе оточення для дитини з особливими потребами.

Педагогічна робота вихователя із батьками дітей з ООП повинна підіймати низку актуальних проблем.

Запропоноване проблемне поле педагогічної освіти батьків, розроблене О. Кириченко і Т. Ковганич, включає важливі аспекти, які мають велике значення для успішного виховання та розвитку дітей у сучасному суспільстві [25, с. 10]. Кожен з цих блоків відображає питання, які потребують уваги та розуміння з боку батьків:

1. Зміни у суспільстві та виховання дітей у сім'ї. Сучасне суспільство переживає численні зміни, і батьки повинні адаптувати свої методи виховання до нових реалій.

2. Психологічні, фізіологічні й педагогічні основи виховання дітей у сім'ї. Батьки повинні розуміти особливості розвитку дітей і використовувати наукові підходи та доведені методики у вихованні.

3. Батьки і діти: мистецтво спілкування і взаємодії. Важливо розвивати навички спілкування та побудови позитивних відносин між батьками та дітьми.

4. Здоров'я дітей, корекція відхилень, популяризація здорового способу життя, формування стресостійкої особистості. Батьки повинні бути уважними до фізичного та психічного здоров'я своїх дітей і сприяти їх здоровому розвитку.

5. Духовно-моральний розвиток і виховання дітей у сім'ї. Батьки повинні сприяти формуванню духовних цінностей та моральних принципів у своїх дітей.

6. Відповідальне компетентнісне батьківство як умова ефективного розвитку дитини. Тож батьки повинні розуміти важливість своєї ролі у вихованні та надавати дітям необхідну підтримку та ресурси.

7. Психолого-педагогічний супровід дитини, яка опинилася у складній життєвій ситуації. Батьки повинні бути готові до того, щоб допомогти своїм дітям подолати складні життєві обставини та проблеми.

Треба додати, що обмін досвідом виховання дітей у сім'ї важливий, оскільки він спонукає батьків до критичного самоаналізу своїх педагогічних дій. При цьому важливо зберігати тактовність у спілкуванні з батьками, сприяти розвитку їхнього природного потягу до самовдосконалення та заохочувати позитивні прагнення стосовно виховання своїх дітей.

Організація педагогічної роботи вихователів з батьками дітей з особливими освітніми потребами в ЗДО повинна враховувати ряд проблем, що виникають у цьому процесі:

1. Кількість дітей в сім'ї. У багатьох родинах, де є дитина з особливими освітніми потребами, є інші діти, тож вихователі повинні враховувати, що педагогічні підходи можуть відрізнитися в залежності від кількості дітей та їхніх потреб.

2. Специфіка впливу неповної сім'ї на дитину. У випадках, коли дитина з особливими освітніми потребами виховується в неповній сім'ї або сім'ї з розлученими батьками, можуть виникати додаткові виклики. Важливо надавати підтримку та сприяти співпраці з обома батьками незалежно від їхнього статусу.

3. Дефіцит часу. Сучасні батьки часто мають обмежений час для спілкування з дітьми через роботу та інші зобов'язання. Вихователі повинні пропонувати гнучкі форми спілкування та надавати рекомендації, як ефективно використовувати доступний час для взаємодії з дітьми.

4. Специфіка проявів порушень дитини з ООП. Різні діти з особливими освітніми потребами можуть мати різні види та рівні потреб. Вихователі повинні бути готові до індивідуального підходу до кожної дитини та співпрацювати з батьками для розвитку специфічних педагогічних підходів.

Враховуючи ці проблеми, вихователі та батьки можуть спільно розвивати підходи до виховання та навчання дітей з особливими освітніми потребами, забезпечуючи їхній оптимальний розвиток та добробут.

Зокрема, нами було розроблені та проведені такі заходи з метою покращення педагогічної роботи вихователя та батьків дітей з ООП:

1. Відкрите заняття **«Досліджуємо наш світ. Звуки навколо нас»**. Заняття спрямоване на покращення сприйняття звуків і відчуттів, оскільки зорова інформація для дітей з ООП не завжди доступна. Діти навчаються активно реагувати на акустичні подразники і розвивають відчуття на слух і дотик.

Ми зауважили, що для успішної взаємодії важливо створити відкрите та сприйнятливє середовище, де батьки та діти можуть спільно досліджувати та вивчати навколишній світ звуків. Діти з порушеннями зору мають ділитися своїми враженнями та реакціями на звуки, а батьки повинні бути готові сприймати їхні спостереження.

Взаємодія між батьками, дітьми та вихователями має бути адаптована до потреб кожної дитини окремо, оскільки рівень сприймання та інтереси можуть відрізнятись. Тож учасники навчального процесу повинні бути готові до індивідуального підходу та надавати дітям можливість обирати та вільно висловлювати свої думки на основі почутого.

У відкритому занятті брали участь 83% батьків, тобто можемо говорити про збільшення кількості охочих приєднатися до заходів та зборів після початку експериментальної роботи. Розглянемо особливості проведення цього заняття.

1. Вступна частина. Вихователі привітали дітей та батьків на занятті та розповіли про тему дослідження - «Звуки навколо нас». Вони уточнили, що сьогодні ми будемо вивчати, які звуки існують в навколишньому світі і як ми можемо їх розпізнавати.

2. Екскурсія в світ звуків (10 хв.). Діти та батьки вирушають на прогулянку навколо закладу. Педагог проводить їх до різних місць, де можна

почути різні звуки: шум листя, спів пташок, і т.д. Діти намагаються розрізнити ці звуки і описувати їх.

### 3. Творча майстерня: «Звукові картини».

Діти мають намалювати або скласти колаж, який відобразитиме звуки, які вони чули під час екскурсії. Наприклад, зображення сонця, дерева, пташки та інше, а також відповідні звуки, які можна вклеїти поруч.

### 4. Гра «Вгадай звук тварини»

Для проведення цієї гри було підготовлено записи зі звуками різних тварин, таких як собака, кіт, птахи, корова, курка тощо.

По черзі для кожної дитини вихователь відтворював цей звук. А кожен вихованець мав ідентифікувати тварину, яка видавала цей звук та описати її. Наприклад, якщо дитина почує гавкання собаки, вона повинна сказати «це собака» та описати цю тварину (де живе, чим харчується тощо).

Доцільно запропонувати батькам також взяти участь і відповісти на питання. Педагог завершає урок, робить підсумки та спільно з дітьми та батьками обговорює враження від уроку та спостереження за звуками.

Отже, діти вивчають звуки, які існують в навколишньому середовищі, такі як спів пташок, шум води, шум вітру, і т. д. Це допомагає їм легше адаптуватися до світу навколо них і легше розуміти навколишнє середовище. Крім цього, заняття сприяє розвитку мовлення, оскільки діти навчаються називати та описувати звуки, які вони почувають. Вони також взаємодіють між собою та з батьками під час розмов про звуки, що сприяє розвитку комунікаційних навичок.

2. Індивідуальні консультації для батьків на тему «**Засоби навчання та розвитку дитини вдома**» є важливою ініціативою, спрямованою на надання батькам підтримки та корисних порад щодо виховання їхніх дітей з особливими освітніми потребами. Ось послідовність та ключові елементи такої консультації:

1. Планування консультації:
2. Спільне обговорення:

3. Інформаційна підтримка: (педагог повинен надати рекомендації щодо використання спеціальних методів та підходів до виховання та навчання).

4. Психологічна підтримка (педагог має спільно обговорити психологічні аспекти виховання дитини з особливими потребами. Він повинен звертати увагу на важливість позитивного підходу та психологічної підтримки).

5. Практичні поради (Педагог повинен надати конкретні поради щодо підтримки та виховання дитини вдома. Це може включати в себе організацію часу, роботу над конкретними навичками, та інше).

6. План подальших дій (педагог повинен завершити консультацію з обговоренням плану подальших дій. Він повинен розглянути, як батьки можуть застосовувати отримані знання та рекомендації у своєму повсякденному житті).

7. Сприяння взаємодії (педагог має завжди заохочувати батьків до питань та відкритого спілкування. Він повинен надати контакт для подальшої консультації і підтримки).

Кожна індивідуальна консультація має допомагати батькам в розумінні важливості вибору тих чи інших засобів виховання для своєї дитини з особливими освітніми потребами та надати їм практичні поради у цьому питанні.

Наприклад, батьків Олі К. із проблеми зору вихователь запросив на індивідуальну консультацію щодо *ролі іграшки в житті дитини* та як краще батькам обирати іграшки. Насамперед вихователь повинен пояснити, як іграшки впливають на психологічний розвиток дитини, особливо тієї, яка має проблеми зору. Він може висвітлити, як гра є важливим способом для вираження почуттів, розвитку креативності та уяви.

Крім цього, педагог надав батькам Олі К. конкретні поради щодо вибору іграшок, які сприяють навчанню та розвитку дитини. Важливо враховувати особливості зору Олі та підбирати іграшки, які стимулюють розвиток її рухових навичок та тактильних відчуттів.

Педагог вдало підкреслив, що обирати іграшки слід на основі потреб та можливостей Олі. Він запропонував батькам реальні приклади іграшок, які підходять для дітей із проблемами зору, та надав поради щодо їх покупки або створення.

Крім цього, у ході бесіди було задіяно і соціальний аспект питання. Педагог наголосив, що гра є важливим засобом спілкування та взаємодії з іншими дітьми. Мама дівчини відзначила, що іграшки можуть допомогти Олі взаємодіяти з однолітками та розвивати соціальні навички. У ході діалогу було зроблено висновок, що іграшки повинні сприяти збалансованому розвитку дитини та враховувати різні аспекти, включаючи когнітивний, фізичний, інтелектуальний та соціальний розвиток.

Отже, обрані іграшки повинні бути безпечними та відповідати віковим та індивідуальним особливостям Олі. Було зауважено, що така консультація дозволила батькам зрозуміти важливість вибору іграшок для дитини старшої групи із ООП.

### **3. Тренінгова програма «Дитині треба любові, як квітці – сонця».**

Вказана програма «Дитині треба любові, як квітці - сонця» для батьків дітей з особливими освітніми потребами старшої групи є цінним і дуже ефективним інструментом для підвищення обізнаності батьків і покращення їхніх навичок у вихованні та спілкуванні зі своєю дитиною. Ця програма допомагає батькам краще розуміти емоційний стан та почуття дітей з особливими потребами під час конфліктних ситуацій та конфліктів.

Основні переваги цієї програми включають наступне.

1. Розуміння почуттів дитини. Вправа дозволяє батькам власноруч відчувати те, яким чином їхні діти можуть почуватися, коли на них кричать. Це сприяє збільшенню емпатії батьків і полегшує спілкування зі своєю дитиною.
2. Батьки отримують знання про те, як ефективно впливати на дитину, надавати підтримку та виражати своє негоду без крику.

3. Зниження ризику конфліктів. Практичне відчуття того, як дитина переживає крик, допомагає батькам знайти альтернативні методи вирішення конфліктів та спілкування з дітьми.

4. Підвищення якості взаємодії, адже батьки, які розуміють емоційні потреби своєї дитини, здатні покращити якість взаємодії та спілкування.

5. Батьки отримують практичні навички використання більше позитивних методів виховання та спілкування.

Зазначена вправа, спрямована на підвищення рівня емпатії та розуміння батьками особливостей почуттів їхніх дітей з особливими освітніми потребами, базується на психолого-педагогічних принципах і може бути розділена на кілька етапів:

Етап 1. Пояснення мети та правил вправи. На цьому етапі педагог надає батькам інструкції та пояснює мету вправи. Батьки формують пари, і кожному випадає роль «батька» або «дитини». Перед початком вправи важливо чітко визначити правила і постановки сценарію, де «батько» буде виступати із певними діями або коментарями, що викликають напругу чи страх у «дитини». Завдання полягає в тому, щоб «дитина» відчула цю напругу та страх.

Етап 2. Виконання ролей. Кожна пара виконує сценарій, де «батько» взаємодіє з «дитиною» згідно раніше визначеного приводу, включаючи крики та негативне спілкування. «Дитина» під час цього процесу відтворює свої почуття та емоції.

Етап 3. Вираження почуттів. Після виконання сценарію «дитина» розповідає «батьку» про свої почуття, включаючи страх, тривогу та реакції на крики та негативне спілкування «батька». У цей момент важливо заохочувати «дитину» виражати свої емоції відверто та без обмежень.

Етап 4. Зміна ролей. На останньому етапі пари обмінюються ролями, і «дитина» тепер грає роль «батька», використовуючи крики та негативне спілкування. Це дає можливість «батькові» відчути, як ці дії впливають на «дитину», і зрозуміти її почуття та емоції.



Етап 5. Обговорення та рефлексія. Після виконання обох ролей батьки обговорюють свої враження, реакції та важливість розуміння почуттів своєї дитини. Педагог сприяє обговоренню і висловлюванню висновків щодо важливості емпатії та підтримки для дітей з особливими освітніми потребами.

Отже, ця вправа допомагає батькам більше розуміти почуття своїх дітей та покращувати спосіб спілкування з ними. Вона базується на принципах активного взаємодії та рефлексії, сприяє відкритому спілкуванню та підвищенню емпатії між батьками та дітьми з особливими освітніми потребами.

#### **4. Анкетування батьків дитини з ООП «Особливості поведінки дитини вдома».**

Треба наголосити, що анкетування батьків є інструментом збору кількісних та якісних даних, які спрямовані на аналіз особливостей поведінки дітей вдома. Результати анкетування надають можливість вихователю отримати відомості про частоту виникнення конфліктів, фактори, що впливають на негативну поведінку, та стратегії, які батьки використовують для її вирішення.

Анкетування батьків дитини щодо «особливостей поведінки дитини вдома» має на меті з'ясувати, як вихованець з ООП себе веде вдома та визначити, як батьки сприймають цю поведінку. Вихователю така анкета допомагає зрозуміти, як краще підтримувати та сприяти позитивній поведінці дитини вдома.

Зокрема, ми вважаємо за потрібне включити до анкети такі запитання:

1. Як часто виникають конфлікти або негативна поведінка вашої дитини вдома?
2. Якими факторами, на вашу думку, спровокована така поведінка?
3. Як ви зазвичай реагуєте на негативну поведінку дитини? Які стратегії ви використовуєте для вирішення конфліктів?
4. Які способи похвали ви використовуєте для заохочення дитини?

5. Чи використовуєте певні методи виховання, рекомендовані фахівцями для дітей із ООП?

6. Чи зверталися ви за психологічною або педагогічною підтримкою у вирішенні питань, пов'язаних із поведінкою вашої дитини вдома?

7. Які позитивні розвивальні ігри або заняття ви використовуєте вдома для сприяння психологічному та соціальному розвитку дитини?

8. Які ви бачите потенційні можливості для поліпшення спілкування та взаємодії з дитиною вдома?

У результаті роботи із батьками вдалося зібрати 26 анкет, однак відповіді не у всіх анкетах були повними та обширними. Однак навіть отримана інформація дозволяє вихователю виявити основні труднощі, з якими стикаються батьки, і визначити, які методи підтримки та співпраці можна запропонувати для поліпшення сімейного оточення.

Крім того, аналіз анкети дозволив визначити, наскільки ефективними є використовувані методи виховання та психологічної підтримки і допоможе виявити можливості для подальшого покращення взаємодії з батьками. Враховуючи отримані дані, вихователь може розробити індивідуальні рекомендації для сімей, спрямовані на поліпшення спільної діяльності та створення підтримуючого середовища вдома для дитини з особливими освітніми потребами.

### **5. Батьківські збори «Підготовка дитини до школи: поради та ресурси для навчання».**

Встановлення контактів між педагогами та сім'ями учнів через батьківські збори є важливим елементом педагогічної роботи, особливо в контексті дітей із ООП. Основними завданнями батьківських зборів є узгодження, координація та інтеграція зусиль між закладом дошкільної освіти та сім'єю для створення умов, сприятливих для розвитку повноцінної та здорової особистості дитини з ООП.

Підготовка та проведення батьківських зборів вимагають систематичного та професійного підходу. Рекомендується проводити

батьківські збори один раз на чверть [16, с. 12], чого ми і намагалися дотримуватися. Напередодні батьківських зборів перед нами стояли такі завдання:

1. Вибір теми зборів. Педагоги повинні обирати теми, які будуть корисними для батьків у контексті дітей із ООП. Теми можуть стосуватися особливостей освіти, розвитку, технічних засобів тощо.

2. Визначення цілей батьківських зборів. Важливо чітко визначити, які цілі мають бути досягнуті на зборах. Наприклад, це може бути збільшення рівня розуміння батьками потреб та особливостей дітей із ООП.

3. Мікродослідження в співтоваристві дітей і батьків, тобто вивчення конкретних потреб та особливостей сімей дітей із ООП допоможе підготувати більш специфічні рекомендації та інформацію для батьків.

4. Визначення виду, форми і етапів батьківських зборів. Вибір оптимального формату зборів (круглий стіл, семінар, лекція тощо) залежить від мети та потреб аудиторії.

5. Запрошення батьків та інших учасників зборів. Важливо забезпечити максимальну участь батьків та інших осіб, які можуть приносити користь на зборах.

6. Розробка рішення зборів, його рекомендацій та пам'яток для батьків. Під час зборів має бути розглянута певна тема, після чого формуються рекомендації та пам'ятки, які надаються батькам для подальшого використання.

Наприклад, нами була обрана тема для батьківських зборів у старшій дошкільній групі, які проводилися навесні, – «Підготовка дитини до школи: поради та ресурси для навчання». Вона актуальна, оскільки багато батьків дітей старшого дошкільного віку цікавляться тим, які дії вони можуть здійснити, щоб підготувати своїх дітей до переходу в школу.

Батьківські збори на тему «Підготовка дитини до школи: поради та ресурси для навчання» у старшій групі пройшли великим успіхом і були добре

організовані. Заздалегідь ведучий зборів підготував структурований план для забезпечення організованості та легкого руху через теми.

Вихователі також підготували презентацію, в якій ділилися порадами та ресурсами щодо підготовки дітей до школи. Вони представили різні аспекти, такі як читання, математика, соціальні навички та фізичний розвиток.

Була надана можливість для батьків поділитися своїм досвідом та порадами щодо підготовки дітей до школи – це створило атмосферу взаємодопомоги та спільної роботи. Крім цього, збори включали сесію питань і відповідей, на які батьки мали можливість задавати запитання та отримувати професійні поради від педагогів.

На завершення батьківських зборів, батькам були надані паперові та електронні матеріали з рекомендаціями та корисними ресурсами для підготовки дітей до школи.

**6. Онлайн-диспут на тему «Психологічний комфорт та робота над емоційним станом дітей»** був організований з метою обговорення та пошуку способів покращення психологічного стану дітей старшої дошкільної групи з особливими освітніми потребами за участі психолога.

Під час цього онлайн-диспуту на тему «Психологічний комфорт та робота над емоційним станом дітей» батьки виявили живий інтерес до важливих аспектів психологічного комфорту своїх дітей. Вони ставили різні запитання та висловлювали свої роздуми щодо роботи з дітьми з особливими освітніми потребами.

Під час презентації вихователя із психологом були висвітлені питання, пов'язані з методами розвитку емоційного інтелекту, а також тим, які конкретні підходи можна використовувати у повсякденному житті для підтримки психологічного комфорту дітей.

Крім цього, батьки цікавилися також роллю сім'ї в розвитку дитини і як підтримувати її емоційний стан вдома. Вони ділилися власним досвідом та запитували поради щодо практичних методів створення психологічного комфорту.

Після обговорення в групах батьки відзначили, що цей диспут надав їм можливість краще розуміти, як підтримувати емоційний стан своїх дітей з ООП та як застосовувати ці знання в повсякденному житті. Вони також зауважили цей інтерактивний формат як можливість обміну досвідом і отримання відповідей на свої питання в реальному часі.

**7. Онлайн-година запитань і відповідей «Як навчити дитину не соромитися свого тіла»** – це одна з найефективніших форм педагогічної роботи вихователя із батьками, що передбачає діалог між фахівцями, які причетні до проблеми, і батьками дітей з ООП (порушення зору).

Під час такої години відбувається діалог, під час якого батьки мають можливість задавати будь-які питання щодо виховання, навчання та розвитку своїх дітей, визначені темою бесіди.

Година запитань і відповідей – це особливий формат взаємодії між педагогами, психологами та батьками, спрямований на створення відкритого та відчуттям довіри середовища для обговорення важливих питань виховання та розвитку дітей, особливо тих, у яких є порушення зору. Основними особливостями цього формату є:

1. **Доступність.** Година запитань і відповідей відкриває можливість кожному батькові бути частиною обговорення, поставити питання та висловити свої думки. Це робить процес взаємодії більш демократичним та доступним.

2. Такі зустрічі мають чітко визначену тему та мету, яка підкреслюється на початку зустрічі. Вони спрямовані на вирішення конкретних питань, що стосуються розвитку дітей.

3. **Діалог та обмін досвідом.** Важливою особливістю є можливість взаємодії та обміну досвідом між батьками, педагогами та психологами. Такий відкритий діалог сприяє вирішенню питань та надає багатоцінний практичний досвід.

4. Індивідуальний підхід. Батьки можуть ставити питання, що стосуються саме їхньої сім'ї та конкретної дитини, що дозволяє враховувати індивідуальні потреби та особливості кожної сім'ї.

5. Спільність цілей. Година запитань і відповідей допомагає побудувати спільну платформу для батьків, педагогів і психологів з метою досягнення спільних педагогічних цілей та підтримки дітей з порушеннями зору.

В цілому, цей формат створює сприятливий простір для взаємодії, обміну інформацією та практичними порадами, а також допомагає учасникам відчувати підтримку спільної діяльності в питаннях виховання та розвитку дітей з порушеннями зору.

**10. День добрих справ** – участь батьків у створенні зон групи або дитячого майданчика, є чудовою ініціативою, що дозволяє залучити батьків більш активно до виховання та розвитку дітей, особливо тих, у яких є порушення зору..

«День добрих справ» - це захід, під час якого батьки дітей з порушеннями зору беруть активну участь у створенні комфортних та безпечних умов для своїх дітей в групі або на дитячому майданчику. Основною метою цього заходу є підвищення відчуття залученості та активної участі батьків у вихованні дітей, а також покращення оточуючого середовища для дітей з порушеннями зору.

Розпочинається цей захід із підготовки – педагоги разом із батьками обговорюють та вибирають проект, пов'язаний з поліпшенням середовища в групі або на дитячому майданчику. Це може бути ремонт, зміни в інтер'єрі, створення спеціальних зон для занять чи відпочинку.

Далі батьки разом з педагогами розподіляють завдання і відповідальність за виконання конкретних робіт. Важливо враховувати особливості дітей з порушеннями зору та створювати середовище, яке буде їм доступним.

«День добрих справ» створює можливість для батьків та педагогів спільно виконувати завдання, спілкуватися та діяти на користь дітей. В цей день об'єднуються зусилля для досягнення спільних цілей. Окрім безпосередньої роботи, такий захід сприяє підвищенню свідомості батьків щодо особливостей своїх дітей та їхніх потреб у групі або на майданчику.

Отже, усі зусилля батьків та педагогів на «Дні добрих справ» спрямовані на поліпшення якості середовища для дітей. Результатом може бути оновлена інфраструктура, більше можливостей для розвитку та гри, а також відчуття спільної роботи та підтримки в родинному колі.

### **2.3. Аналіз результатів експериментальної роботи**

Педагогічна робота з батьками дітей, які мають особливі освітні потреби, зокрема вади зору, має велике значення у процесі навчання та розвитку дітей. Крім цього, зв'язок та співпраця між педагогами та батьками відіграють важливу роль у створенні сприятливого навчального середовища та досягненні позитивних результатів [45; 35; 61].

Важливість цієї взаємодії полягає в кількох ключових аспектах. По-перше, батьки найкраще знають свою дитину. Вони можуть поділитися інформацією про її особливості, потреби та проблеми. Ця інформація є цінною для педагогів, оскільки допомагає вони краще розуміють, як створити індивідуальний підхід до кожної дитини.

По-друге, педагоги та батьки можуть об'єднати зусилля для розв'язання специфічних проблем та викликів, з якими зіштовхуються діти з вадами зору. Вони можуть разом розробляти індивідуальні навчальні плани, спільно шукати ресурси та методи навчання, які підходять кожній конкретній дитині.

По-третє, педагоги можуть надавати батькам підтримку та консультації у психологічних та педагогічних аспектах.

Отже, налагодження ефективної комунікації та співпраці між педагогами та батьками є ключовим для досягнення успіху в навчанні та

розвитку дітей з вадами зору. Такий підхід допомагає створити оптимальні умови для кожної дитини та підтримує їх на шляху до досягнення своїх потенційних можливостей.

Контрольний етап дослідження був організований для оцінки ефективності методики та педагогічних умов, які були введені під час формувального етапу експерименту. Після завершення формувального етапу експерименту, ми реалізували методику педагогічної роботи вихователів та батьків дітей з особливими освітніми потребами в закладах дошкільної освіти (ЗДО).

Для оцінки динаміки поліпшення педагогічної роботи був проведений контрольний етап дослідження, включаючи діагностику експериментальної групи батьків та порівняння отриманих результатів із початковими даними. Після проведення формувального етапу ситуація зазнала певних змін, і ми мали можливість оцінити їх вплив на роботу батьків та вихователів.

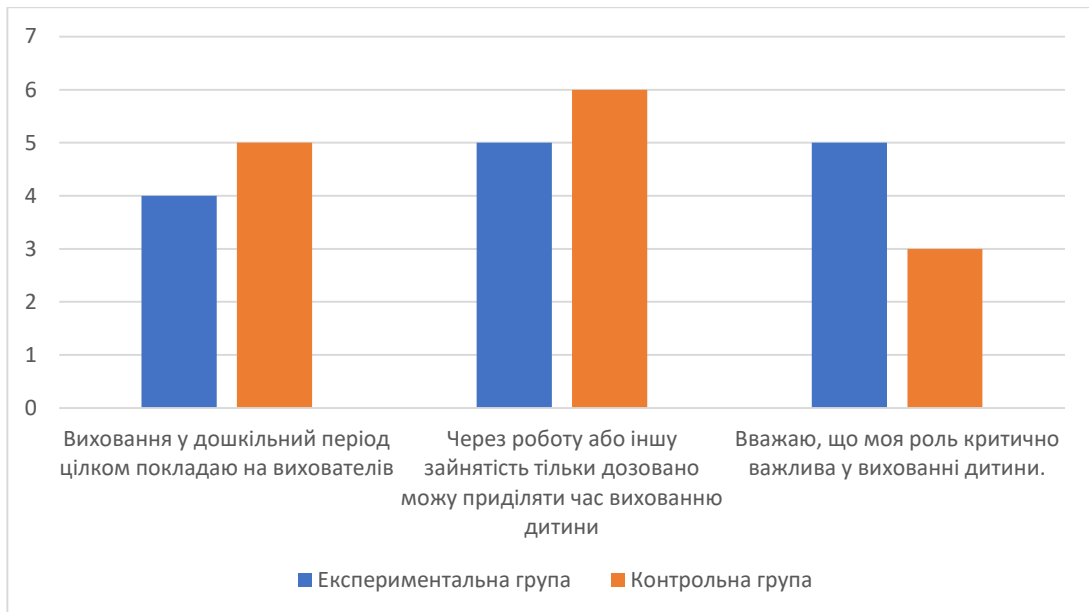
Аналіз результатів контрольного етапу дослідження дозволив виявити, які зміни сталися в роботі батьків та вихователів, а також, які аспекти методики найкраще сприяли покращенню взаємодії та педагогічного впливу на батьків та дітей з особливими освітніми потребами в дошкільних закладах освіти. Зміни були виміряні як кількісно, так і якісно, що дозволило нам отримати комплексний погляд на результати експерименту та визначити, які аспекти потребують подальшої роботи.

Методика формувального експерименту включала ті ж завдання, що й на констатувальному етапі. Формувальний експеримент здійснювався на базі закладу дошкільної освіти № 49 Бахмутської міської ради Донецької області. Батьків дітей з ООП ми поділили на дві групи. У дослідженні брали участь 14 сімей батьків дітей експериментальної групи і 14 сімей батьків дітей контрольної групи. Всього експериментом було охоплено 28 сімей батьків дітей з ООП (одна сім'я вибула із експерименту).

Наприклад, у першому запитанні анкети (див. Додаток А), яке стосується важливості батьківської ролі у вихованні дитини з особливими



освітніми потребами в дошкільному закладі освіти (ЗДО), експеримент показав цікаві результати (див. рис. 2.3).



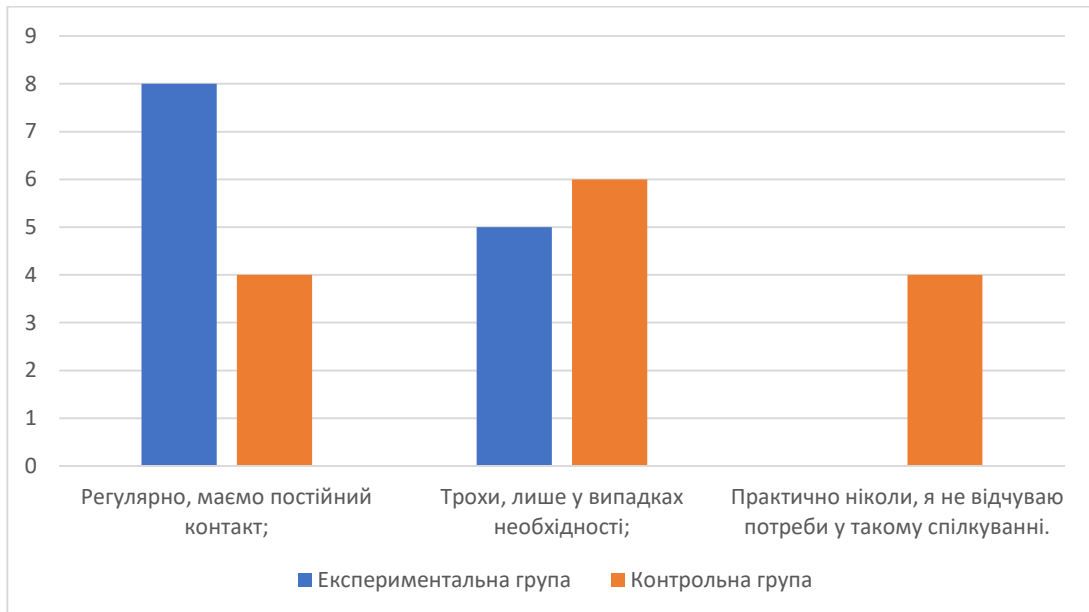
*Рис. 2.3. Результати опитування контрольної та експериментальної групи про те, як ви оцінюєте важливість батьківської ролі у вихованні дитини з особливими освітніми потребами у період навчання у ЗДО.*

Як бачимо, в експериментальній групі, де впроваджувалася нова методика та педагогічні умови, 35,7% батьків визнали, що через роботу або інші проблеми вони можуть приділяти час вихованню дитини лише обмежено, тоді як у контрольній групі показник майже не змінився (6 осіб або 42,8%).

Ще 35,7% батьків у експериментальній групі вважають, що їхня роль в вихованні дитини у дошкільний період є критично важливою (у порівнянні із 21,4%). Це може свідчити про те, що нова методика та педагогічні умови дозволили частині батьків усвідомити важливість їхньої ролі у вихованні дитини та більш активно взаємодіяти зі своєю дитиною.

У той же час 4 (28,5%) учасників експериментальної групи вважають, що виховання у дошкільний період цілком покладається на вихователів, соціальних педагогів та психологів. У той же час, як в контрольній групі цей показник становить аж 35,7%.

Привертають увагу відповіді батьків обох груп на запитання «Як часто ви спілкуєтеся з вихователями про освіту та виховання вашої дитини?» (рис. 2.4.).



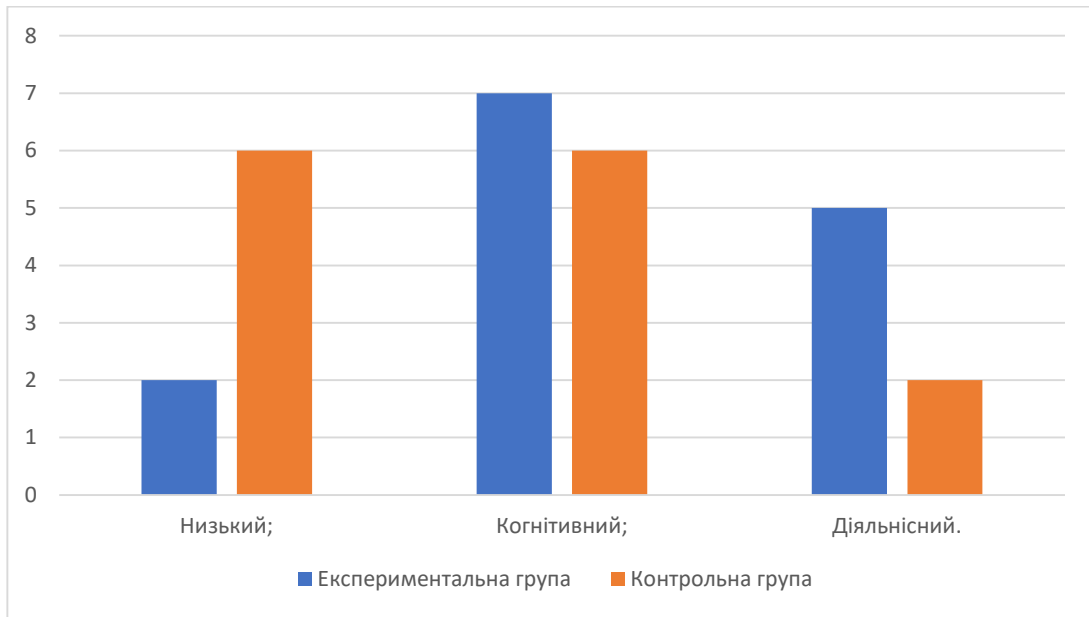
*Рис. 2.4. Результати опитування контрольної та експериментальної групи про їх рівень спілкування з вихователями про освіту та виховання дитини?*

Так, 58,2% батьків експериментальної групи підтримують регулярний контакт і спілкуються з вихователями щодо освіти та виховання своєї дитини (проти 28,5% у контрольній групі), що свідчить про суттєвий прогрес у контексті комунікації та педагогічної роботи вихователів із батьками.

Значно покращився і показник у групі батьків, які спілкуються з вихователями лише у випадках необхідності (36,4% у експериментальній та 43,7% у контрольній групі).

У експериментальній групі зникло число тих, хто майже не спілкуються з вихователями, натомість у контрольній групі він підвищився у порівняння із початковим експериментом (якщо спочатку цей показник становив 17%, то на етапі формульовального експерименту у контрольній групі він доріс до 29%).

Підсумовуючи результати опитування, ми зауважили певні позитивні зміни у експериментальній групі батьків (рис. 2.5).



*Рис. 2.5. Рівні педагогічної взаємодії вихователів і батьків дітей з ООП в ЗДО (за результатами опитування батьків).*

Як видно із рис. 2.5., серед батьків експериментальної групи переважає **когнітивний рівень** взаємодії із вихователями ЗДО – 7 осіб або 57 %. Що стосується контрольної групи, то цей рівень також переважає і складає 42,9% від загальної кількості опитаних.

У експериментальній групі суттєво знизилася кількість батьків, що володіють тільки **низьким (початковим)** рівнем педагогічної взаємодії із ЗДО – тільки 2 особи, тобто 14%. У той час, як в контрольній групі майже кожен другий учасник входить саме до цього рівня (42,8%).

Найбільш бажаний для нас **діяльнісний** рівень зауважений у 5 батьків експериментальної групи (35,7%). Тоді, як у контрольній групі цей показник лишився майже аналогічним у порівнянні із початковим опитуванням і становить 2 сім'ї, тобто 14,2%.

Загалом, результати підтверджують, що нова методика і педагогічні умови позитивно вплинули на рівень взаємодії батьків зі спеціальним закладом дошкільної освіти і допомогли батькам усвідомити важливість їхньої ролі у вихованні дітей з особливими освітніми потребами.

## Висновки до розділу 2.

Отримані результати свідчать про певні позитивні зміни у рівні педагогічної взаємодії батьків зі вихователями ЗДО після впровадження нової методики та педагогічних умов.

У експериментальній групі після впровадження нового підходу до роботи значно збільшилася кількість батьків, які володіють когнітивним рівнем взаємодії з ЗДО (57%). Це свідчить про те, що батьки усвідомлюють важливість своєї ролі у вихованні дитини та активніше співпрацюють з вихователями. Також видно, що кількість батьків, які володіють лише низьким рівнем педагогічної взаємодії, суттєво зменшилася, що є позитивним знаком.

У контрольній групі станом на поточний етап експерименту багато батьків залишаються на низькому рівні взаємодії з вихователями ЗДО. Відзначаємо, що ці батьки мають гірше розуміння виховання дітей з особливими освітніми потребами, не так активно беруть участь у батьківських зборах та взаємодіють зі спеціалістами.

Також у експериментальній групі було виявлено значне збільшення кількості батьків, які прагнуть активно брати участь у вихованні своєї дитини, володіють високим рівнем діяльній взаємодії з ЗДО (до 35,7%). Це свідчить про їх активну позицію у вихованні дітей та більшу готовність до співпраці зі спеціалістами. Натомість у контрольній групі діяльній рівень залишився на приблизно тому ж рівні, що й до експерименту – це може свідчити про те, що традиційні методи вихователів проведення педагогічної роботи не дали бажаних результатів у контексті досліджуваної проблеми.

## ВИСНОВКИ

Співпраця між закладами дошкільної освіти та батьками дітей з особливими освітніми потребами є ключовим аспектом успішного виховання та навчання цих дітей. Основні характеристики такої співпраці визначаються відмінністю освітньо-виховного процесу для цієї категорії дітей та їх особливими потребами. Тому спільна робота педагогічних працівників та батьків, спрямована на створення оптимальних умов для розвитку дітей з особливими потребами, має наступні важливі риси. Вважаємо, що індивідуалізація у наш час є однією з визначальних характеристик співпраці між вихователями та батьками. Оскільки кожна дитина з особливими освітніми потребами унікальна, співпраця повинна бути індивідуальною та специфічною для кожної сім'ї та дитини. Партнерство є ще однією важливою характеристикою. Взаємодія повинна базуватися на партнерстві між педагогами та батьками, де обидві сторони взаємно поважають одна одну. Вихователі та батьки повинні працювати разом, як команда, для покращення результатів для дитини.

Взаємодія вихователів та батьків дітей з особливими освітніми потребами базується на принципах партнерства, що є важливими для досягнення успішних результатів у вихованні та навчанні цієї категорії дітей. Взаємодія полягає у пошуку спільних інтересів, пов'язаних з вихованням та розвитком дітей з особливими освітніми потребами. Оскільки обидві сторони прагнуть знайти спільну мову для покращення життя та освіти цих дітей, то співпраця ґрунтується на позитивному ставленні до батьків та дітей, а також на зусиллях для створення особистих зв'язків. Також педагогічна робота вихователів та батьків передбачає активний обмін інформацією та спостереженнями за освітнім процесом дитини з ООП. Батьки та педагоги в ідеалі спільно обговорюють ситуації, знаходять рішення та вивчають ефективні методи виховання.

Індивідуальна та колективна взаємодія між вихователями та батьками є ключовими компонентами ефективної співпраці в контексті виховання та навчання дітей з особливими освітніми потребами. Кожна з цих форм взаємодії має свої унікальні риси та переваги, сприяючи побудові сильних партнерських відносин між обома сторонами. Індивідуальна взаємодія базується на особистому спілкуванні між вихователями та кожним окремим батьком або опікуном дитини. Скажімо, індивідуальні зустрічі між вихователями та батьками, під час яких обговорюються індивідуальні потреби та можливості кожної дитини, допомагають створити персоналізований підхід до виховання та навчання. Також вихователі можуть надавати консультації батькам з питань виховання, навчання та психологічної підтримки їхніх дітей з особливими потребами. А розробка індивідуальних навчальних та виховних планів для кожної дитини повинна проводитися з урахуванням її потреб та можливостей.

Натомість колективна взаємодія передбачає обмін інформацією та досвідом між вихователями та групою батьків або доглядачів. Важливим є батьківські збори, під час яких обговорюються загальні питання виховання та навчання дітей з особливими освітніми потребами (найчастіше один раз на чверть). Користується попитом і така форма комунікації, як організація свят та інших спільних подій для зміцнення зв'язків між батьками та вихователями у групі.

У результаті констатуючого експерименту, який був проведений в закладі дошкільної освіти № 49 у місті Бахмут, Донецька область, встановлено різні рівні взаємодії між батьками та вихователями дітей з особливими освітніми потребами. За результатами опитування, 44.8% батьків продемонстрували когнітивний рівень взаємодії, визнаючи наявність певних знань та розуміння щодо виховання таких дітей. Однак 41.4% батьків показали лише початковий рівень взаємодії, свідчачи про необхідність підтримки та навчання. Лише 13.8% опитаних батьків володіють компетенціями для активного виховання дітей з особливими освітніми потребами, вміють

взаємодіяти з вихователями у плані педагогічних дій та знаходять час на відповідні заходи.

Було проведено ряд заходів з метою покращення взаємодії вихователів та батьків дітей з особливими освітніми потребами: відкрите заняття «Досліджуємо наш світ. Звуки навколо нас»; лекція «Як навчити дитину висловлювати власну думку», індивідуальні консультації для батьків «Засоби навчання та розвитку дитини вдома»; тренінг «Дитині треба любові, як квітці – сонця»; анкетування батьків «Особливості поведінки дитини вдома»; батьківські збори «Підготовка дитини до школи»; онлайн-диспут «Психологічний комфорт та робота над емоційним станом дітей»; онлайн-година запитань і відповідей «Як навчити дитину не соромитися свого тіла» та День добрих справ тощо.

У формувальному експерименті брали участь 14 сімей батьків дітей експериментальної групи та 14 сімей батьків дітей контрольної групи. Так, серед батьків експериментальної групи виявлено переважання когнітивного рівня взаємодії із вихователями закладу дошкільної освіти (57%). У той час, як контрольна група також виявила певний підвищений рівень когнітивної взаємодії, складаючи 42,9% від загальної кількості опитаних.

Помітно, що у експериментальній групі кількість батьків, які володіють лише низьким (початковим) рівнем педагогічної взаємодії із вихователями, суттєво зменшилася, до 14%. У контрольній групі майже половина батьків залишилася на початковому рівні, становлячи 42,8% від загальної кількості опитаних.

Особливу увагу слід звернути на той факт, що найбільш бажаний діяльнісний рівень, визначений у 35,7% опитаних батьків експериментальної групи, став вищим порівняно з контрольною групою. У контрольній групі лише 14,2% батьків досягли вищого рівня педагогічної взаємодії. Це свідчить про позитивні зміни в бажанні та готовності батьків до активної взаємодії та співпраці з вихователями у експериментальній групі.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акопян Л. Програма взаємодії з родиною. *Вихователь-методист дошкільного закладу*. К., 2009. №11. С. 4–16.
2. Алексеєнко Т.Ф. Концептуалізація соціально-педагогічних основ сучасного сімейного виховання: дис. д-ра пед. наук : 13.00.07. Пів НАПН України. К., 2017. 573 с.
3. Аніщук А. М. Мовлення як засіб самовираження старшого дошкільника : навч.-метод. посіб. для вихователів, практи. психологів, батьків та студ. дошк. від-нь пед. вишів. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2013. 113 с.
4. Априлева І. В. Готовність майбутніх педагогів до партнерської взаємодії з батьками як важлива складова гуманізації дошкільної освіти. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2022. Вип. 89. С. 5-10
5. Аргіропулос Д., Тарнавська Н. Інклюзивна педагогіка : навч. посіб. для наук.-пед. працівників та для підгот. фахівців за спец. 012 Дошкільна освіта; Парм. ун-т (Італія), Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка. Житомир : О. О. Євенок вид., 2020. - 245 с.
6. Афтаназів В. Напрями і зміст співпраці вихователя з батьками дошкільників. *Освітній простір України*. 2014. Вип. 4. С. 115-120.
7. Байєр О. М. Утруднення у взаємодії педагогів із батьками вихованців у закладі дошкільної освіти. *Вісник Запорізького національного університету. Педагогічні науки*. 2021. № 1(2). С. 34-39
8. Батьківство в радість: тренінговий курс з формування батьківської компетентності : програма «Родина для дитини» в Україні. К. : Фенікс, 2009. 360 с.
9. Башкірова І. Л. Педагогічна робота з батьками в умовах спеціальної дошкільної установи для дітей з порушеннями зору: стан, перспективи розвитку. *Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського*



національного університету імені Івана Огієнка. Серія : Соціально-педагогічна. 2012. Вип. 20(2). С. 238-244

10. Бенюх Н. Є. Проблеми організації соціально-педагогічної допомоги сім'ям, у яких виховується дитина з особливими запитами. Виховання дітей з особливими потребами в сім'ї / упор. І. Б. Іванова. К. : УДЦССМ, 2008. С.54- 56.

11. Березовська Л. І. Підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до взаємодії з батьками. *Інноваційна педагогіка*. 2022. Вип. 54(1). С. 55-58.

12. Білозерська І. О. Зasadничі принципи роботи з батьками дітей з особливими освітніми потребами. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2012. Вип. 3(2). С. 18-31.

13. Бурсова С. С. Особливості роботи вихователя дошкільного закладу з батьками в умовах педагогічної підтримки дитини. *Імідж сучасного педагога*. 2014. № 7. С. 62-64

14. Виховання дитини з порушеннями слуху в умовах сім'ї / за ред. Т.В. Сак. К. : Наук. світ, 2009. 216 с.

15. Газіна І. О. Розвиток логічного мислення у дітей дошкільного віку : метод. посіб. для студ. напряму підготов. «Дошкільна освіта», вихователів дошк. навч. закл. та батьків / Газіна І. О. ; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка. Кам'янець-Подільський : Сисин О. В., 2010. 172 с.

16. Гурнік Л. Використання традиційних та нетрадиційних форм взаємодії із батьками дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. *Вісник кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти*. Рівне, 2014. С. 4– 23

17. Дмитрієва О. Дослідження проблеми ставлення педагогів до взаємодії з батьками учнів з особливими освітніми потребами. Актуальні питання корекційної освіти. 2020. URL: <https://aqce.com.ua/download/publications/618/583.pdf>

18. Дошкільна освіта: словник-довідник: понад 1000 термінів, понять та назв / упор. К.Л. Крутій, О.О. Фунтікова. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2010. 312 с. (« Словники»).
19. Жаровцева Т. Г. Факторний аналіз у підготовці фахівців дошкільної освіти до роботи з батьками. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського*. Педагогічні науки. 2017. № 2. С. 185-190.
20. Журат Ю. В. Теоретичні аспекти особливостей впливу батька й матері на формування особистості дошкільника. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*. 2022. Вип. 37. С. 83-90
21. Завітренко Д. Ж. Взаємодія фахівців із батьками дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивного навчання. *Наукові записки Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка*. Серія : Педагогічні науки. 2021. Вип. 194. С. 116-120.
22. Зикова О. В. Робота вихователя дошкільного навчального закладу з батьками щодо розвитку особистості дитини. *Таврійський вісник освіти*. 2016. № 3. С. 29-34.
23. Індекс інклюзії: дошкільний навчальний заклад: навч.-метод. посіб. / упоряд.: Патрикеева О. О. та ін. ; під заг. ред. Шинкаренко В. І.. Київ : Плянди, 2011. 99 с
24. Капська А. Й. Спеціальна педагогіка : підручник. К. : Центр навч. л-ри, 2003. – 256 с.
25. Кириченко В., Ковганич Г. Партнерство закладу освіти та сім'ї. *Психолог*. 2019. № 8 (656), С. 4–11
26. Коваленко О. В. Інтерактивні форми взаємодії з батьками вихованців закладу дошкільної освіти: веління часу чи данина моді. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 26. С. 181-184

27. Ковальчук І. І. Співпраця батьків розумово відсталих дітей старшого дошкільного віку з дошкільним навчальним закладом. *Актуальні питання корекційної освіти. Педагогічні науки*. 2015. Вип. 6(2). С. 107-116.
28. Колупаєва А. А., Савчук Л. О. Діти з особливими потребами та організація їх навчання. К. : Наук. світ 2010. 260 с.
29. Колупаєва А.А., Таранченко О.М. «Інклюзивна освіта: від основ до практики»: монографія. К. : ТОВ «АТОПОЛ», 2016. 152 с. (Серія «Інклюзивна освіта»).
30. Колупаєва, А. Путівник для батьків дітей з особливими освітніми потребами: Навчально-методичний посібник. Київ: ТОВВІЩ «Літопис –ХХ». 2010. 255 с
31. Комплекс психолого-педагогічних порад батькам та педагогічним працівникам, які виховують гіперактивну дитину з синдромом дефіциту уваги : навч.-метод. посіб. / Царькова О. В. та ін. ; Мелітопол. держ. пед. ун-т ім. Богдана Хмельницького, Лаб. психології здоров'я. Мелітополь : Люкс, 2019. 66 с.
32. Конвенція про права осіб з інвалідністю. 2010. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_g71#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text)
33. Кондрацька Н.М., Клепач М.М., Шабловська А.Р. Психологопедагогічна просвіта як фактор розвитку педагогічної культури батьків. *Технології навчання*. 2015. №14. С. 65–72.
34. Концепція сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива родина». Інститут інноваційних технологій і змісту освіти 81 Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України. Київ, 2012. 13 с.
35. Корнієнко С., Корнієнко С. Сім'я і дитячий садок одна родина : навч.- метод. посіб. Т. : Навчальна книга Богдан, 2012. 180 с.
36. Кузава І. Б. Інклюзивна освіта дошкільників, які потребують корекції психофізичного розвитку: теорія та методика : монографія / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. К. ; Луцьк : Іванюк В. П., 2013. 291 с.

37. Лисенко Н. В. Педагогіка українського дошкілля: У 3-х частинах Ч 2: Навч. посіб. К.: Видавничий Дім “Слово” 2010. 360 с
38. Мистецтво ефективного спілкування з дитиною: тренінг з батьками. URL: <https://docs.google.com/document/edit?hgd=1&id=1f6NSHgqyL6y5my6KNE0abNrdgqfCTGI9pR1eR5LRIys>
39. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін.; за заг. ред. О. М. Пехоти. Київ : А.С.К., 2002. 256 с.
40. Паверс Л. Як не зіпсувати життя своїм дітям. Посібник з виховання без стресу та нарікань ; пер. з англ. Д. Петрушенко. Харків : Віват, 2022. 348 с.
41. Пінчукова Л. Родина з дитиною-інвалідом. *Соціальна психологія*. 2003. № 2. С. 126-133.
42. Подмазін С., Сироватко О. Діти з особливими потребами. Корекційна робота психолога / упоряд. О. Главник. К. : Шкільний світ, 2002. С. 10-17.
43. Попович О., Іванова В. Підготовка майбутніх вихователів до створення умов взаємодії з батьками дітей раннього віку в закладі дошкільної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2021. № 10. С. 90-101
44. Поради батькам, які виховують дитину-інваліда /упоряд.: В.М. Срьоменко, С. А. Репіна, С. В. Ковальова. Запоріжжя : б. в., 2003. 39с
45. Практика взаємодії з батьками дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивному просторі : метод. посіб. / уклад. : О. В. Коган та ін. Лисичанськ : ТОВ «ФОКСПРИНТ», 2021. 80 с.
46. Про дошкільну освіту: Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 49, ст.259. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14#Text>
47. Про освіту: Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>

48. Про охорону дитинства : закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 30, ст.142. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>

49. Радчук Г. К. Сімейне виховання. Освітній тренінг для батьків : навч.-метод. посібник / Г. К. Радчук, О. В. Тіунова. Т. : Навчальна книга Богдан, 2008. 119 с.

50. Реброва О. Програма психологічного супроводу батьків дітей раннього віку з особливими освітніми потребами. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Психологія*. 2021. Т. 32(71), № 3. С. 135-142

51. Соловйова Т. Соціально-педагогічна робота з сім'ями, які виховують дитину з інвалідністю, в закладах дошкільної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2018. № 5. С. 418-429.

52. Соціальна робота : технологічний аспект / за ред. А. Й. Капської. К. : Центр навчальної літератури, 2014. 352 с.

53. Стасюк Л. Теоретичні аспекти розвитку дітей дошкільного віку з особливими потребами. *Педагогічний часопис Волині*. 2015. № 1. С. 75-80.

54. Степанюк О. В. Співпраця педагога та батьків у період адаптації дитини до дошкільного закладу. *Педагогіка вищої та середньої школи*. 2009. Вип. 25. С. 544-551

55. Тарапака Н., Кашуба Л. Інклюзія в дошкіллі: розвиток дітей із психофізичними вадами в умовах реалізації Базового компонента дошкільної освіти: навч.-метод. посіб. ; Н.-д. лаб. «Центр технологій і методик реалізації дослідн. підходу в освіті». - Київ : СІТПРІНТ, 2013. 139 с.

56. Титаренко Т. Як працювати з батьками хворих дітей. *Психолог*. 2003. № 5. С. 3-7.

57. Хамлик К. Б., Тис С. С. Мовленнєві ігри та вправи для малят: до записничка вихователя дитячого дошкільного закладу та батьків : посібник. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2017. 78, 1 с.

58. Черепаня Н. І. Інтерактивні форми роботи з батьками вихованців в умовах сучасного закладу дошкільної освіти. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія : Педагогіка та психологія.* 2020. Вип. 1. С. 169-172
59. Четверікова Н. В. Інклюзивне навчання в ЗДО : посіб. для вчителів; упоряд. Т. А. Шаповал. Київ : Шкільний світ, 2018. – 127 с.
60. Четверікова Н. В. Інклюзивний клас у школі : психол.-пед. аспекти роботи педагогів. Київ : Шкільний світ, 2018. 134 с. : іл.
61. Чечко Т. Алгоритм соціально-педагогічної підтримки батьків дітей з особливостями психофізичного розвитку в дошкільних навчальних закладах. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології.* 2018. № 3. С. 264-275.
62. Чупахіна С. Підготовка майбутнього педагога до роботи з батьками дітей дошкільного віку в умовах інклюзивної освіти. *Освітній простір України.* 2016. Вип. 7. С. 113-119.
63. Шадюк О. Співпраця вихователів ЗДО та батьків, що виховують дітей з особливими освітніми потребами. *Іноватика у вихованні.* 2022. Випуск 16. С. 233–238
64. Швець, Т.А. Критерії та показники формування професійної майстерності майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів. *Педагогічні науки : зб. наук. праць.* Херсон, 2017. Вип. LXXV. Ч.ІІІ. – С. 93-97.
65. Шишова І., Рпцул А. Особливості роботи із батьками дошкільників, які мають проблеми розвитку. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.* Серія : Педагогічні науки. 2011. Вип. 101. С. 381-388

## ДОДАТКИ

### Додаток А.

#### *Анкета опитування батьків дітей з ООП щодо співпраці із вихователями у ЗДО.*

*Вітаю! Просимо дати відповідь на кожне із запитань.*

1. *Як ви оцінюєте важливість батьківської ролі у вихованні дитини з особливими освітніми потребами у період навчання у ЗДО?*
  - a) Виховання у дошкільній період цілком покладаю на вихователів.
  - b) Через роботу або іншу зайнятість тільки дозовано можу приділяти час вихованню дитини
  - c) Вважаю, що моя роль критично важлива у вихованні дитини.
2. *Які із вказаних труднощів Вас спіткають найчастіше у вихованні дитини з ООП?*
  - a) Психологічні труднощі та проблеми соціального характеру, зокрема у сім'ї;
  - b) Проблеми із вихованням та освітою дитини;
  - c) Фінансова нестабільність;
  - d) Проблеми зі здоров'ям дитини.
3. *На ваш погляд, чи володієте Ви достатньою кількістю методів та підходів до виховання вашої дитини?*
  - a) Відчуваю недостатність знань та навичок.
  - b) Покладаю виховання своєї дитини на спеціалістів.
  - c) Вважаю, що володію усіма потрібними для нас методами виховання дитини.
4. *Чи вплинули на ваші уявлення про батьківську роль які-небудь освітні курси чи поради фахівців?*
  - a) Ні, не вплинули.
  - b) Дещо змінили мої уявлення.

с) Так, значущо вплинули і допомогли зрозуміти мою роль краще.

5. *Як часто ви відвідуєте батьківські збори, організовані закладом дошкільної освіти?*

а) Регулярно, завжди беру участь.

б) Час від часу, але не завжди.

с) Практично ніколи, я зайнятий (-а) на роботі або іншими справами.

6. *Як часто ви спілкуєтеся з вихователями про освіту та виховання вашої дитини?*

а) Регулярно, маємо постійний контакт.

б) Трохи, лише у випадках необхідності.

с) Практично ніколи, я не відчуваю потреби у такому спілкуванні.

7. *Як ви вважаєте, чи потрібно покращити взаємодію між батьками та вихователями в ЗДО?*

а) Так, необхідно забезпечити більше зустрічей та спільних заходів для обговорення питань виховання та навчання дітей.

б) Так, але варто використовувати інтерактивні форми комунікації (наприклад, відео-уроки), адже у мене мало часу.

с) Ні, вважаю, що у цьому немає необхідності.

8. *Чи виникали У Вам конфлікти або розбіжності з вихователями у вихованні вашої дитини? Як ви їх вирішували?*

а) Так, виникали, але ми завжди знаходили спільне рішення.

б) Так, іноді були конфлікти, але ми спробували досягти компромісу.

с) Ні, кожен з нас робить свою роботу, тому конфліктам ніде взятися.

9. *Чи вважаєте ви, що вихователі враховують ваші побажання у вихованні вашої дитини?*

а) Так, вони завжди враховують наші побажання та потреби.

б) Так, однак вихователі самі приймають рішення щодо ефективності моїх пропозицій;

с) Я не подаю побажань, адже вихователь сам знає свою роботу.



10. Чи враховуєте Ви побажання вихователів ЗДО у контексті виховання вашої дитини?

- a) Так, адже ці поради важливі;
- b) Інколи, адже не завжди є можливість і час для цього;
- c) Я не отримую або не вважаю за потрібне отримувати таких рекомендації.

### *Додаток Б.*

#### *Анкета для опитування вихователів щодо співпраці з батьками дітей із особливими освітніми потребами у ЗДО*

*Вітаю! Просимо узяти участь в опитуванні та дати відповіді на такі запитання.*

*1. Які, на вашу думку, головні труднощі, з якими зіштовхуються батьки вихованців із особливими освітніми потребами?*

- a) Психологічні труднощі та проблеми соціального характеру, зокрема у сім'ї;
- b) Проблеми із вихованням та освітою дитини;
- c) Фінансова нестабільність;
- d) Проблеми зі здоров'ям дитини.

*2. Чи надаєте ви як вихователь поради батькам у подоланні труднощів при вихованні дітей з ООП?*

- a) Так, я добре встановлюю контакт із батьками та консультую їх.
- b) Я намагаюсь надати допомогу, але батьки часто погано йдуть на контакт.
- c) Ні, я не вважаю це своїм обов'язком.

*3. Як часто батьки ваших вихованців відвідують батьківські збори у ДНЗ?*

- a) Регулярно, майже всі батьки завжди присутні.
- b) Здебільшого на батьківські збори приходять приблизно 70% батьків.
- c) Ні, багато батьків ігнорують батьківські збори, пояснюючи це зайнятістю чи певними проблемами.

*4. Чи беруть батьки активну участь у підготовці та проведенні святкових заходів та інших заходів (наприклад, підготовка костюмів)?*

- a) Так, батьки завжди готові допомогти та приймати участь.
- b) Батьки переважно активно беруть участь у підготовці до свята.
- c) Ні, батьки зазвичай не беруть активну участь у підготовці та проведенні заходів.

5. Чи виявляють батьки інтерес до порад та рекомендацій, які ви надаєте щодо виховання їхніх дітей?

a) Так, батьки завжди слухають наші поради та стараються виконувати їх.

b) Іноді вони слухають поради, а іноді – ні.

c) Ні, більшість батьків зазвичай ігнорують наші поради.

6. Як часто батьки спілкуються з вами щодо питань виховання та розвитку своїх дітей поза батьківськими зборами?

a) Регулярно, вони завжди готові обговорювати виховання їх дітей.

b) Вони спілкуються іноді, коли виникають особливі ситуації чи проблеми.

c) Ні, батьки майже ніколи не спілкуються зі мною поза зборами.

7. Як ви оцінюєте загальний рівень взаємодії між батьками та вихователями у вашій групі?

a) Взаємодія на високому рівні, батьки завжди готові до співпраці.

b) Вона є, але варіюється в залежності від батьків та ситуацій.

c) Взаємодія зазвичай низька, батьки рідко беруть участь у спільних заходах.